ਹਰੇਂਦਰ ਰਾਏ
ਬਨਾਮ
ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ & ਹੋਰ
(2015 ਦੀ ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 1726)
ਅਗਸਤ 18, 2023
[ਸੰਜੈ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ, ਅਭੈ ਐਸ. ਓਕਾ ਅਤੇ ਵਿਕਰਮ ਨਾਥ**, ਨਿਆਂਕਾਂ.]

ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਮੁੱਦੇ: ਇੱਕ ਦੋਹਰੇ ਕਤਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿਥੇ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1-ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਾਈਫਲ ਤੋਂ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ, ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ-ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਤੋਂ 8 ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਰਿਵੀਜ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ, ਇਸ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਮੁੱਦੇ ਸਨ:

(i) ਕੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ, ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ 13.03.2007 ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੇਬੀਅਸ ਕੋਰਪਸ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮਾਂ ਦੇ CW1 ਦੇ ਅਪਹਰਣ ਦੇ ਦਸ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਦੋਂ ਉਸਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਰੀਖ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ) ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ (ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ) ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਅਭਿਯੋਗ ਦੁਆਰਾ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇੱਕ ਪਬਲਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਇੱਕ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ।

(ii) ਕੀ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ, ਜੋ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਇੱਕ ਹਾਲਾਤ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(iii) ਕੀ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ ਜਾਂ ਬਯਾਨ ਤਹਿਰੀਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਭਿਯੋਗ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਸਾਬਤ ਕਹਿਣਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ ਜਾਂ ਬਯਾਨ ਤਹਿਰੀਰ ਨੂੰ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰਨ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ।

(iv) ਕੀ CW1 ਦੀ ਗਵਾਹੀ (ਇੱਕ ਬੁਢੀ, ਕਮਜ਼ੋਰ, ਪੇਂਡੂ, ਨਿਰਕਸ਼ਰ ਔਰਤ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਘਟਨਾ ਦੀ ਅੱਖੋਂ-ਦੇਖੀ ਗਵਾਹ), ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂਤਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰ (ਇੱਕ ਹੋਰ ਜਿਉਂਦਾ ਪੁੱਤਰ) ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ," ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਇੱਕ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਚੱਕਰਵਿਊ ਅਤੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ।

* ਸੰਪਾਦਕ ਦਾ ਨੋਟ: ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ [2023] 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 583 ਨੂੰ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
** ਲੇਖਕ

ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 – ਧਾਰਾ.56 – ਨਿਆਇਕ ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ – ਆਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤੱਥ ਦੀ ਨਿਆਇਕ ਸੂਚਨਾ – ਮੈਕਸਿਮ “ਰੇਸ ਜੁਡੀਕਾਟਾ ਪ੍ਰੋ ਵੇਰੀਟੇਟ ਐਕਸੇਪਟੁਰ”।

ਆਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ – ਆਪਰਾਧਿਕ ਟ੍ਰਾਇਲ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਹਿੱਤਧਾਰਕਾਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ – ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਣਚਾਹੀ ਛੋਟ – ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਮਾਨਿਆ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਰਸਤਾ ਅਪਣਾਇਆ।

ਫੈਸਲਾ: ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ.56 ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਇਕ ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਸਾਮਾਨਿਆ ਸਬੂਤ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਅਪਵਾਦ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤੱਥ ਦੀ ਨਿਆਇਕ ਸੂਚਨਾ ਸਾਮਾਨਿਆ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਈ ਜਾਂਦੀ, ਸਿਵਾਏ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਰਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲਾ ਵਿਰਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਹੇਬੀਅਸ ਕੋਰਪਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਮਿਤੀ 13.03.2007 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ

ਪਹੁੰਚੇ ਕੁਝ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ਾਂ, ਅਵਲੋਕਨਾਂ ਅਤੇ ਖੋਜਾਂ ਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਗੁਣ ਉੱਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਸਵੀਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਸੰਸਕਰਣ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਤਾਕਤ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਬਲਕਿ ਲੋਕ ਅਭਿਯੋਜਕ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਇੱਟ ਦਰ ਇੱਟ ਢਹਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਬਾਵਜੂਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੇ। ਮਿਤੀ 13.03.2007 ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ, ਅਚ੍ਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰਤ ਸਮਗਰੀਆਂ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਆਡੀ ਅਲਟਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਉੱਤੇ ਮਸ਼ਾਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ਾਂ, ਅਵਲੋਕਨਾਂ ਅਤੇ ਖੋਜਾਂ ਦੀ ਨਿਆਇਕ ਸੂਚਨਾ ਲਈ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਮਿਤੀ 13.03.2007 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ, ਲੋਕ ਅਭਿਯੋਜਕ, ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਨਿੰਦਣਯੋਗ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਣਚਾਹੀ ਛੋਟ ਦੇਣ ਲਈ ਵਿਸਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 – ਧਾਰਾ.8 – ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਬਾਅਦ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ – ਵਿਰੋਧੀ ਅਨੁਮਾਨ – ਮੈਕਸਿਮ “ਕੁਈ ਸੈਂਟਿਟ ਕੋਮੇਡਮ, ਸੈਂਟੀਰੇ ਦੇਬੇਟ ਏਟ ਓਨਸ”।

ਫੈਸਲਾ: ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਦੁੱਗਣੇ ਕਤਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਦੋਸ਼ੀ-ਜਵਾਬੀ ਨੰਬਰ 2 ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ.8 ਅਧੀਨ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਹਾਰੇਂਦਰ ਰਾਏ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਹਾਲਾਤ ਸੀ।

ਉਸ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਨਤੀਜੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ। ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੰਭਵ ਯਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਸੀ। ਦਾਗੀ ਜਾਂਚ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਦੀ ਉੱਚ ਹੱਥੀਅਰਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਤਾਕਤਵਰ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ, ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਦੀ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਸਤਾਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਕਿਉਂ ਸਹਾਇਕ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਸ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਅਜ਼ਮਾਇਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਵਾਬ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਮਨ ਨਤੀਜੇ ਬਾਰੇ ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 – ਧਾਰਾ 74 – ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ / ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ – ਸਬੂਤੀ ਮੁੱਲ:

ਫੈਸਲਾ: ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 74 ਅਧੀਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਜਨਤਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਕੇਵਲ ਇਸ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਤੱਥ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਹੀ ਗਈ ਗੱਲ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਪਰੀਖਿਆ ਦੌਰਾਨ ਅੰਤਮ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਪੂਰੀ ਗਵਾਹੀ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਬਾਰੇ, ਪਰੀਖਿਆ ਦੌਰਾਨ ਉਭਰਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੋਰ ਕਾਰਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਤੌਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰੀਖਿਆ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਉਣਾ ਕੇਵਲ ਪਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਿੱਤਧਾਰਕਾਂ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪਰੀਖਿਆ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤਸਵੀਰ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਅਤੇ ਪੀੜਤ ਪੱਖੋਂ ਇੱਕ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ, ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਅਤੇ ਬਿਆਨ ਤਹਿਰੀਰੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵਜੋਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਾ ਲਾਉਣ ਦਾ ਪਹਿਲੂ, ਔਪਚਾਰਿਕ ਗਵਾਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਕਲਰਕ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ./ਬਿਆਨ ਤਹਿਰੀਰੀ ਦੇ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾ ਲਿਆਉਣਾ, ਅਤੇ ਗਵਾਹ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਹਲਕੀ ਅਸਵੀਕ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ/ਬਿਆਨ ਤਹਿਰੀਰੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕੀਤਾ ਸੀ) ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹਾਂ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਅਸਵੀਕ੍ਰਿਤੀ, ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਅਤੇ ਬਿਆਨ ਤਹਿਰੀਰੀ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 – ਧਾਰਾ 32 – ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. / ਬਿਆਨ ਤਹਿਰੀਰੀ ਨੂੰ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣਾ:

ਫੈਸਲਾ: ਇੱਕ ਜਖਮੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਬਿਆਨ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਨੂੰ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਬਿਆਨ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 32 ਅਧੀਨ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਬਿਆਨ ਤਹਿਰੀਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਘਟਨਾ ਅਤੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਉਸ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਖਮਾਂ ਕਾਰਨ ਮਰ ਗਿਆ। ਜਖਮੀ ਦੇ ਬਿਆਨ ਤਹਿਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਨੂੰ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਬਸਟੈਂਟਿਵ ਸਬੂਤ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 32(1) ਅਧੀਨ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ।

ਸਬੂਤ – ਨੇਤਰ ਸਬੂਤ – ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ, ਜੋ ਇੱਕ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਸਾਕਸ਼ੀ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਠੀਕ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਅਗਵਾ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਫੈਸਲਾ: ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਘਟਿਤ ਹੋਈਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰਵਿਊ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਹਬੀਅਸ ਕੋਰਪਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਟ੍ਰਾਇਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਿੱਤਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਸਨ। CW-1 ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਅਗਵਾ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਪਹਿਲੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਤਾਰੀਖ 03.11.2006 ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ ਧਮਕੀ ਅਤੇ ਡਰ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਭਾਰੀ ਪਰਿਣਾਮ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਾਸ-ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਖੁਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਅੰਤ ਦੀ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸੀ ਜਾਂ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਾਕੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਨੇਤਰ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ। CW-1 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਘਟਨਾ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੋਈ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਜਾਂ ਭਿੰਨਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ CW-1 ਦਾ ਪੂਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਇੰਨੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਪੁੱਤਰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ (ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਬੁਢੀਆ, ਨਿਰਕਸ਼ਰ, ਦੇਹਾਤੀ ਔਰਤ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤ੍ਰਾਸ ਝੱਲੇ ਸਨ) ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨਾ ਨਾ ਭੁੱਲੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਸੈਕਸ਼ਨ 311 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ ਦੀ ਦੂਜੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਮੌਕਾ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਮੌਕਾ ਸੀ। CW-1 ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਅਸਾਧਾਰਣ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਸੁਣੀ-ਸੁਣਾਈ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਗਈ ਸੀ।

ਫੌਜਦਾਰੀ ਤਰੀਕਾ ਕਾਨੂੰਨ, 1973 – ਸ.311 – ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ – ਦਾਇਰਾ:

ਫੈਸਲਾ: ਸ.311 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਕੋਡ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜਚੋਲ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਸੱਦਣ ਜਾਂ ਮੌਜੂਦ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜਾਂਚਣ ਦੀਆਂ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਹਰੇਂਦਰ ਰਾਏ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹੋਰ।

ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜੋ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਸੱਦਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਯਾਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮੁੜ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੇਸ ਦੇ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾ ਸਿਰਫ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਬਲਕਿ ਅਪੀਲੇਟ ਕੋਰਟ ਜਾਂ ਰਿਵੀਜ਼ਨਲ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਤਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਯਤਨ ਕੇਸ ਦੇ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਹੈ।

ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 – ਧਾਰਾਵਾਂ 302 ਅਤੇ 307 – ਦੋਹਰਾ ਕਤਲ – ਅੱਗਿਆਰ ਦੁਆਰਾ ਹੋਏ ਜ਼ਖਮਾਂ ਕਾਰਨ – ਬਰੀਕਰਨ ਖਿਲਾਫ ਅਪੀਲ।

ਫੈਸਲਾ: ਤੱਥਾਂ ਉੱਤੇ, ਪੋਸਟ-ਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦਿਖਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮੌਤਾਂ ਕਤਲ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਦੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਡੀਕਲ ਲੀਗਲ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੇ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅਭਿਯੋਗ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜ਼ਖਮ ਅੱਗਿਆਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਨੂੰ ਘਾਤਕ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ। ਫਰੀਦ ਬਯਾਨ, ਜੋ ਇੱਕ ਜ਼ਖਮੀ (ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮਰ

ਗਿਆ) ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਮੌਖਿਕ ਬਯਾਨ ਉੱਤੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਆਖਰੀ ਬਯਾਨ ਜਾਂ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਯਾਨ ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ, ਵਿਰੋਧੀ ਗਵਾਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੀ, ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਫਰੀਦ ਬਯਾਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਾਰੀਖ, ਸਮਾਂ, ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹਨ। ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਵਿਪਰੀਤ ਅਨੁਮਾਨ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀਆਂ, ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ, ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕਰ ਰਹੇ ਪ੍ਰਸਾਈਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਬਾਰੇ 13.07.2007 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਹੇਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। CW-1 ਦਾ ਬਯਾਨ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਸੁਣੀ-ਸੁਣਾਈ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਯਾਨ ਅਤੇ CW-1 ਦਾ ਬਯਾਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਜਵਾਬੀ ਨੰਬਰ 2 (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1), ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੱਗਿਆਰ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਜ਼ਖਮ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਜੋ ਤਿੰਨ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਲਈ ਘਾਤਕ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਬਚੇ ਜ਼ਖਮੀ ਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਖਮੀ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਜਵਾਬੀ ਨੰਬਰ 2 ਨੂੰ ਧਾਰਾਵਾਂ 302 ਅਤੇ 307 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਚੂੰਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾ ਤਾਂ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਫਰੀਦ ਬਯਾਨ (ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਯਾਨ) ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ CW1 ਦੇ ਬਯਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਹੋਏ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਰੀਕਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ।

ਅਬਾਦਬਾਦਾ ਦੇਵੀ ਗੁਪਤਾ ਬਨਾਮ ਬਿਰੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਸਵਾਲ ਅਤੇ ਅਨਜ (2003) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 745 : [2003] 5 ਸੁਪ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 809 ; ਰਾਮ ਬਿਰਾਈ ਬਨਾਮ ਵਿਦਿਆਵਤੀ & ਅਨਜ ਅਤੇ ਬਾਲਕ ਦਾਸ (1998) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 517 : [1998] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 19 ਅਤੇ ਬਿਹਾਰ & ਅਨਜ ਸੁਦਾਮ ਖਾਲੇਦ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ 2023 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਆਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 355 – ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਚਨੱਪਾ ਅੰਦਨੱਪਾ ਸਿੱਦਾਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜ 1980 ਕ੍ਰਾਈ ਐਲ.ਜੇ. 1022; ਜਯੰਤੀਲਾਲ ਲਾਭੁਲਾਲ ਪਟੇਲ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਰਾਜ 1992 ਕ੍ਰਾਈ ਐਲ.ਜੇ. 2377; ਸ਼ਾਮ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ 1998 ਕ੍ਰਾਈ ਐਲ.ਜੇ. 2879; ਅਦਾਲਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਮੋਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਮਿਸਟਰ ਅਜੈ ਚੌਧਰੀ ਬਨਾਮ ਰਾਜ 2011 ਕ੍ਰਾਈਐਲ.ਜੇ. 1347 ਅਤੇ ਨਰੇਂਦਰ ਰਾਜਪੁਤ ਬਨਾਮ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਕੱਤਰ (ਪੁਲਿਸ) ਅਤੇ ਹੋਰ 2019 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਆਨਲਾਈਨ ਸੀ.ਐਚ. 16 – ਮਨਜ਼ੂਰੀ.

ਹਰਾਧਨ ਰਾਇ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਫੈਸਲਾ ਮਿਤੀ 13-03-2007 ਪਟਨਾ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਾਈ.ਡਬਲਿਊ.ਜੇ.ਸੀ. ਨੰਬਰ 717 ਦੇ 2006 – ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ.

ਕੇਰਲ ਦੇ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਉੰਨੀ (2007) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 365 ; (2006) 1 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 931; ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਬਨਾਮ ਬਸਵਰਾਜ ਕੇ. (2022) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 115; ਵੇਦ ਮਿਤਰ ਗਿੱਲ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਟੀ., ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (2015) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 86 ; [2015] 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 73; ਜੋਸਫ ਐਮ ਪੀ ਪੂਥੁਸੇਰੀ ਬਨਾਮ ਟੀ.ਐਸ.ਐਸ. ਜੈਨ ਅਤੇ ਹੋਰ (2011) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 3 ; [2010] 14 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 427; ਅਨੰਤ ਚਿੰਤਾਮਨ ਲਾਗੂ ਬਨਾਮ ਬੰਬਈ ਦੇ ਰਾਜ ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1960 ਐਸ.ਸੀ.ਓ. 500; [1960] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 460; ਮੁਨਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜ (1976) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 104 ; [1976] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 764; ਸੁਰੇਸ਼ ਚੰਦਰ ਬਨਾਮ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ (2017) 16 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 466 ; [2017] 13 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1; ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਜਨ ਲਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1992 ਐਸ.ਸੀ. 604 ; [1990] 3 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 259 ਅਤੇ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹਬੀਬੁੱਲਾਹ ਐਚ. ਸ਼ੇਖ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਰਾਜ (2004) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 158 ; [2004] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1050 – ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ.

ਭਾਰਤ ਦੇ ਲਾਅ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ 197ਵੀਂ ਰਿਪੋਰਟ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ (2006) ਅਤੇ 154ਵੀਂ ਲਾਅ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ – ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ.

ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲੇਟ ਜੁਰਿਸਡਿਕਸ਼ਨ: ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1726 ਦੇ 2015.

ਪਟਨਾ ਦੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਮਿਤੀ 02.12.2011 ਵਿੱਚ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ. ਨੰਬਰ 1345 ਦੇ 2009 ਤੋਂ.

ਅਭੈ ਕੁਮਾਰ, ਰਜਤ ਖੱਟਰ, ਸ਼ਗੁਨ ਰੁਹਿਲ, ਮਿਸ ਨੀਤੂ ਜੈਨ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਐਡਵੋਕੇਟ.

ਆਰ. ਬਸੰਤ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਨੀਰਜ ਸ਼ੇਖਰ, ਸੰਨੀ ਚੌਧਰੀ, ਮਨੋਜ ਕੁਮਾਰ, ਦੇਵਾਸ਼ੀਸ਼ ਭਾਰੁਕਾ, ਮਿਸ ਸਰਵਸ਼ੀ, ਮਿਸ ਨਿਸ਼ੀ ਕਸ਼ਯਪ, ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ ਲਈ ਐਡਵੋਕੇਟ.

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵਿਕਰਮ ਨਾਥ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਵੱਲੋਂ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ।

1. ਮੁੱਖ ਦੋਸ਼ੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਥ ਸਿੰਘ, ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਗੂ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸੰਸਦ ਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਮੈਂਬਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਮਰਥਨ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਸੀ; ਉਸ ਨੇ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਵਿੱਚ ਉੱਲੇਖਿਤ ਸਨ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ), ਸਬੰਧਤ ਔਪਚਾਰਿਕ ਗਵਾਹਾਂ ਸਮੇਤ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰ ਜੋ ਕੇਸ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਬਚਾਅ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪ੍ਰਸਾਈਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਫਰਜ਼ ਵੱਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਹੋਸ਼ ਸਨ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਇੱਕ ਗਲਤੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਪਾਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਗਵਾਹ, ਸਮਤੀ ਲਾਲੁਮਨੀ ਦੇਵੀ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਏ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਦਸ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਅਗਵਾ ਕਰਵਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਇੱਕ ਹੇਬੀਅਸ ਕੋਰਪਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ, ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਜੋ ਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਮਤੀ ਲਾਲੁਮਨੀ ਦੇਵੀ-ਸੀਡਬਲਯੂ-1 ਨੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਸਮੇਂ ਘਟਿਤ ਇੱਕ ਅਣਗੌਲੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇੰਸਪੈਕਟਿੰਗ ਜੱਜ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰਿਪੋਰਟ ਜੋ ਕਿ ਇੰਸਪੈਕਟਿੰਗ ਜੱਜ ਵੱਲੋਂ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣਗੇ।

2. ਇਹ ਅਪੀਲ 02.12.2021 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਹੀਤਾ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਪਟਨਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਇਕਲੌਤੇ ਜੱਜ ਵੱਲੋਂ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਰਿਵੀਜ਼ਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1345 ਦੇ 2009 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਕਤ ਰਿਵੀਜ਼ਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਦਿਆਂ ਪਟਨਾ ਦੇ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਸ਼ਨਜ਼ ਜੱਜ, ਫਾਸਟ ਟ੍ਰੈਕ ਕੋਰਟ-III ਦੁਆਰਾ 24.10.2008 ਨੂੰ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੰਬਰ 469 ਅਤੇ 470 ਦੇ 2007 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਵਾਬੀ ਨੰਬਰ 2 ਤੋਂ 8 ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

3. ਥਾਣਾ ਮਸਰਾਖ ਵਿਖੇ 25.03.1995 ਨੂੰ FIR ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ (ਪਾਨਾਪੁਰ) ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਰਨ ਛਪਰਾ, ਬਿਹਾਰ ਵਿਖੇ 1995 ਦੇ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 62 ਵਜੋਂ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 147, 148, 149/307 ਦੇ ਤਹਿਤ, 18601 ਅਤੇ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਜੋੜ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਤਿੰਨ ਜ਼ਖ਼ਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਦੀ ਇਲਾਜ ਦੌਰਾਨ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਉਕਤ ਐਫਆਈਆਰ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਰਾਜੇਂਦਰ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਰਾਏ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਦੀ ਤਾਬ ਨਾ ਝੱਲਦਿਆਂ ਦਮ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਦ ਕੈਂਪ ਰਾਜਕੀਆ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਗਲਿਆਰੇ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਾਨਾਪੁਰ ਵੱਲੋਂ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਐਨ. ਥਾਣਾ ਪਾਨਾਪੁਰ ਦੇ ਠਾਕੁਰ ਨੇ ਏ ਦੋ ਹੋਰ ਜ਼ਖ਼ਮੀਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਦਰੋਗਾ ਰਾਏ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦੇ ਦੋ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਫਆਈਆਰ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਸਨ।

4. ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸੰਸਕਰਣ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਐਫਆਈਆਰ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਰਾਜਿੰਦਰ ਰਾਏ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੁਖਬਰ ਸਮੇਤ ਅੱਠ-ਨੌਂ ਹੋਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵੋਟ ਪਾ ਕੇ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਰਹੇ ਸਨ 25.03.1995 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 9 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਚੋਣ; ਜਦੋਂ ਉਹ ਦੱਖਣ ਪਹੁੰਚੇ ਉਸਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੇ ਪੂਰਬ ਵੱਲ, ਪੰਜ ਵਿਅਕਤੀ ਰਾਈਫਲਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਇੱਕ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆਏ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ; ਪ੍ਰਭੂਨਾਥ ਸਿੰਘ (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰ. 1), ਜੋ ਬਿਹਾਰ ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ (ਬੀਪੀਪੀ) ਲਈ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸਨ। ਕਾਰ 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਾਸਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ; ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵੋਟ ਪਾਈ ਸੀ ਚਕਰਛਾਪ ਦੇ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਤਾ ਦਲ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪੱਖ; ਸੁਣਵਾਈ 'ਤੇ ਇਹ, ਕਾਰ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਚਲੀ

ਗਈ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਰੁਕ ਗਈ; ਪ੍ਰਭੂਨਾਥ ਸਿੰਘ (ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੰਬਰ 1) ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਾਈਫਲ ਤੋਂ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵੱਲ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਰ ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਫ਼ਰਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਕਾਰਨ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ।

5. ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਘਟਨਾ ਸਥਾਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਘਟਨਾ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਰਤੇ ਹੋਏ ਕਾਰਤੂਸ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੀਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਬਰਾਮਦਗੀ ਮੈਮੋ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ। ਜਖਮੀਆਂ ਨੂੰ ਮੈਡੀਕਲ ਇਲਾਜ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ, ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਜਖਮ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦੋ ਜਖਮੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਣ ਉੱਤੇ, ਦੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੋਸਟ-ਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਦਰੋਗਾ ਰਾਇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਮਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪੋਸਟ-ਮਾਰਟਮ 26.03.1995 ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਇ ਦੀ ਮੌਤ ਲਗਭਗ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ 21.08.1995 ਨੂੰ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪੋਸਟ-ਮਾਰਟਮ 22.08.1995 ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

6. ਪ੍ਰਭੂਨਾਥ ਸਿੰਘ (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1) ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਆਤਮਸਮਰਪਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ, ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ, ਪਾਇਆ ਕਿ ਸਾਰਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਚਾਪਰਾ 'ਤੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਸਥਾਨਾਂਤਰਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਹਜ਼ਾਰੀਬਾਗ ਨੂੰ ਛੇ ਕੇਸ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੁਨਾਥ ਸਿੰਘ ਦੋਸ਼ੀ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮਿਲੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ 2000 ਵਿੱਚ, ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਦੋਬਾਰਾ ਸੰਗਠਨ ਉਪਰੰਤ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰੀਬਾਗ ਝਾਰਖੰਡ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ, ਮੌਜੂਦਾ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੂੰ ਬਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਭੋਜਪੁਰ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

7.ਇਹ ਕੇਵਲ 11 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਸੀ ਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ 26.03.2006 ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੈਕਸ਼ਨਾਂ ਅਧੀਨ ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕਰ ਸਕੇ। ਅਭਿਯੋਜਨ ਨੇ 11 ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ 11 ਗਵਾਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਪੀਡਬਲਿਊ-1 ਤੋਂ ਪੀਡਬਲਿਊ-7 ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਦਿਨ ਯਾਨੀ 27.06.2006 ਨੂੰ ਜਾਂਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਤ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਲਗਭਗ ਇਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਦੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਪਰ ਦੋ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਇਹ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਸਾਰੇ ਸੱਤ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਅਭਿਯੋਜਨ ਦੁਆਰਾ ਵਿਰੋਧੀ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ। ਪੀਡਬਲਿਊ-8 ਤੋਂ ਪੀਡਬਲਿਊ-10 (ਤਿੰਨ ਗਵਾਹ) 10.08.2006 ਨੂੰ ਜਾਂਚੇ ਗਏ।

8.ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਫੌਜਦਾਰੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਸੰਹਿਤਾ, 1973 ਦੀ ਧਾਰਾ 311 ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਉੱਤੇ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ, ਮਿਤੀ 23.10.2006 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ, ਲਾਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ (ਸੀਡਬਲਿਊ-1), ਮ੍ਰਿਤਕ (ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਏ) ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤੀ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਬੁਲਾਇਆ03.11.2006 ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਰੀਖ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। 24.10.2006 ਨੂੰ, ਲਾਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ (ਸੀਡਬਲਿਊ-1) ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਪਰ ਪ੍ਰਬੁਨਾਥ ਸਿੰਘ (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1) ਦੇ ਭਰਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਗਵਾ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ (ਸੀਡਬਲਿਊ-1 ਦਾ ਪੁੱਤਰ) ਨੇ ਸਥਾਨਕ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਰਨ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਆਫ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਰਾਜ ਹੋਮ ਸਕੱਤਰ ਨਾਲ ਵੀ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜੋ ਕਿ ਅਣਧਿਆਣਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਹਬੀਅਸ ਕੋਰਪਸ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ ਪਟਨਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ।

9 ਉਕਤ ਹਬੀਅਸ ਕੋਰਪਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ CWJC ਨੰਬਰ 717 ਆਫ 2006, ਹਰੇਂਦਰ ਰਾਏ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਓਰਸ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

10 ਉਕਤ ਹਬੀਅਸ ਕੋਰਪਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਪਟਨਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸਤਾਰਤ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਮਿਤੀ 13.03.2007 ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਾਇਲ ਸਬੰਧੀ ਕੁਝ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ। ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

11 13.03.2007 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖਰਾਬ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ। ਰਾਜ ਲਈ ਖਾਸ ਲੋਕ ਅਭਿਯੋਜਕ, ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ। ਸਿਰਫ ਦੋ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਾਂਚਿਆ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ PW-1 ਅਤੇ PW-10। PW-2, PW-4 ਤੋਂ PW-7 ਤੱਕ, ਹਲਫਨਾਮੇ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਲਾਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ (CW-1) ਨੂੰ 29.09.2008 ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਾਂਚਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕ੍ਰਾਸ-ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਥੇ ਉਸ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਿਯੋਜਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ। 29.09.2008 ਨੂੰ ਅਭਿਯੋਜਨ ਸਬੂਤ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ, 24.10.2008 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, 2007 ਦੇ ਨੰਬਰ 469 ਅਤੇ 470 ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਕੋਈ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

12. ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ, ਸੀ.ਡਬਲਯੂ.-1 ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਯਾਨੀ 03.11.2006 ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਕੁਝ ਝਗੜਾ ਹੋਇਆ ਜਿੱਥੇ ਵਕੀਲਾਂ ਅਤੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਨੇ ਅੰਦਰੋਂ CW-1 ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕੀਤੀ ਕੋਰਟ ਰੂਮ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਨਿਰੀਖਣ ਜੱਜ ਦੇ. ਵਿਚ ਨਿਰੀਖਣ ਜੱਜ ਨੇ ਜਾਂਚ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਨੇ ਸਬੂਤ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ। 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਸਨੇ 21.02.2007 ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਪ੍ਰੀਜ਼ਾਈਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਦਾ ਆਚਰਣ। ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ 21.02.2007 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਜੱਜ. ਤੋਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਐਬਸਟਰੈਕਟ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਇੱਥੇ ਹੇਠਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"ਕਿਸੇ ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਰਾਹੀਂ ਜਾਣਨ 'ਤੇ, ਭਾਗਲਪੁਰ ਦੇ 7ਵੇਂ ਵਾਧੂ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਅਦਾਲਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹੰਗਾਮੇ ਬਾਰੇ, ਮਿਸਟਰ ਜਸਟਿਸ ਸੀ.ਕੇ. ਪ੍ਰਸਾਦ, ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਂਸ਼ਪ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਜੱਜ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਇੱਕ ਗਹਿਰੀ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸ ਨੇ 21.2.2007 ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿੱਤੀ। ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮਸਰਖ (ਪਨਾਪੁਰ) ਪੀ.ਐਸ. ਕੇਸ ਨੰਬਰ 62 ਦੇ 1996 ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੂੰ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਮਾਨਿਆ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛਪਰਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਹਜ਼ਾਰਬਾਗ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਭਾਜਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹਜ਼ਾਰਬਾਗ ਝਾਰਖੰਡ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਗਲਪੁਰ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ "ਹਰੇਂਦਰ ਰਾਏ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹੋਰ।

ਜਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਸੱਤਵੇਂ ਅਤਿਰਿਕਤ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰ, ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਅਤੇ ਡਾ. ਡੀ.ਐਨ. ਗੌਤਮ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਂਚ ਸੌਂਪੀ ਸੀ, ਮਾਣਯੋਗ ਜੱਜ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

"ਮੈਨੂੰ ਭਾਗਲਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਵੀ ਅਤਿਰਿਕਤ ਮਹਾਨਿਰੀਕਸ਼ਕ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਜਰਾ ਵੀ ਹਿਚਕਿਚਾਹਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਗਵਾਹ ਲਾਲੁਮਨੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਧੀਨ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਡਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਭਾਰੀ ਤਣਾਅ ਹੇਠ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਮਰੇ ਅੰਦਰ ਧਮਕਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਮਾਨਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਬਹੁਤ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਅਤੇ ਅਸਾਮਾਨਿਆ ਸੀ। ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਮੱਗਰੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਲਾਲੁਮਨੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਸਵੈਚਛਿਕ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਮਤ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਣਚਾਹੀ ਘਟਨਾ ਨਾ ਹੁੰਦੀ। ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਗਵਾਹ ਸਾਮਾਨਿਆ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਧੀਨ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਮੋੜਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਗਵਾਹੀ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਧਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਭਾਵੇਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਫਲ ਰਹੇ।"

13. ਹੇਬੀਅਸ ਕੋਰਪਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਵੀ ਉਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। 24.10.2006 ਨੂੰ ਲਾਲੁਮਨੀ ਦੇਵੀ (CW-1) ਦੇ ਅਪਹਰਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 31.10.2006 ਨੂੰ ਹੇਬੀਅਸ ਕੋਰਪਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ 01.11.2006 ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਦੀ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 02.11.2006 ਨੂੰ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ, ਲਾਲੁਮਨੀ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਰਾਮਾ ਰਾਏ ਦੇ ਅਪਹਰਣ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮਿਲਣ 'ਤੇ, ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੀ ਰਾਮਾ ਰਾਏ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰੀ-ਇਨ-ਚਾਰਜ ਅਤੇ ਸਬ ਡਿਵੀਜ਼ਨਲ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ, ਉਹ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਭੂਮਿਗਤ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਰਾਮਾ ਰਾਏ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸੱਚ ਦੱਸਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਏ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਅਫਵਾਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਛੁਪ ਗਏ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਾਮਾ ਰਾਏ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਲਾਲੁਮੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਠਿਕਾਣੇ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਲਾਇਆ ਕਿ ਲਾਲੁਮੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਬਲਕਿ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕੇ। ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਦੇ ਇਸ ਬਿਆਨ 'ਤੇ, ਪਟਨਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਹੇਬੀਅਸ ਕੋਰਪਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਸੁਣਦੇ ਹੋਏ ਰਾਮਾ ਰਾਏ ਦਾ ਬਿਆਨ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਪੇਸ਼ੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਮਾ ਰਾਏ ਦੀ ਪੇਸ਼ੀ ਲਈ ਅਗਲੀ ਤਾਰੀਖ 08.11.2006 ਰਾਮਾ ਰਾਏ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਇਹ ਅੱਗੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਜੇਕਰ ਲਾਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਦਾਲਤ 03.11.2006 ਨੂੰ, ਅਦਾਲਤ ਕੇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਉਕਤ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ 'ਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਗਲੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੱਕ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

14. 08.11.2006 ਨੂੰ, ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਲਾਲੁਮੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਬਿਆਨ ਤਯ ਮਿਤੀ ਅਰਥਾਤ 03.11.2006 ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਗਲਪੁਰ ਤੋਂ ਛਪਰਾ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿੱਥੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਸੈਕਸ਼ਨ 164 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਛਪਰਾ ਵਿੱਚ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਅੱਗੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਅਗਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਕਤ ਬਿਆਨ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬੀ ਹਲਫਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ 'ਤੇ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨ ਬੇਨਤੀਜਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

15. ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ 03.11.2006 ਨੂੰ, ਲਾਲੁਮੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਬਿਆਨ ਸਾਮਾਨਿਆ ਅਤੇ ਸਮੱਥ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨੇ ਦੋ ਗਰੁੱਪਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਟਕਰਾਅ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਟ੍ਰਾਇਲ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਰੰਤੂ, ਇਸ ਨੇ ਭਾਗਲਪੁਰ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਜੱਜ ਦਾ ਧਿਆਨ ਅਖਬਾਰੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਖਿੱਚਿਆ ਅਤੇ ਇਸੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ। ਨਿਰੀਖਣ ਜੱਜ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅੰਤਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਮਿਤੀ 21.02.2007 ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉੱਪਰ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

16. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਵੱਲੋਂ, ਇਹ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਅਜੇ ਵੀ ਆਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਚੰਗੁਲ ਅਤੇ ਦੂਰ ਤੋਂ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕੇਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਸੀ.ਕੇ. ਪ੍ਰਸਾਦ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਨਿਰੀਖਣ ਜੱਜ ਸਨ।

17. ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਅਗੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਲਾਲੁਮਨੀ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਦੇ ਅਪਹਰਣ ਸਬੰਧੀ ਦੋ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ; ਇੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੂੰਹ ਗੋਜਰਾ ਦੇਵੀ ਵੱਲੋਂ ਪਨਾਪੁਰ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 81 ਦੇ 2006 ਵਜੋਂ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਮਸਰਖ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੰਕਰ ਰਾਏ

ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 129 ਦੇ 2006 ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ੰਕਰ ਰਾਏ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਲਿਖਤੀ ਨੋਟ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਗਲਤਫਹਮੀ ਹੇਠ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਕਤ ਸ਼ੰਕਰ ਰਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਜੋ ਅਪਹਰਣ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਲਾਲੂਮਨੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ ਜਦੋਂ ਉਹ 03.11.2006 ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਈ ਸੀ। ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੋਨਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸਰਨ ਰੇਂਜ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਆਫ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਹੇਠ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ।

18. 17.11.2006 ਨੂੰ, ਲਾਲੂਮਨੀ ਦੇਵੀ ਨੇ ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਇੱਕ ਹਲਫਨਾਮਾ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਸਹੀ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਰਾਮਾ ਰਾਏ ਪ੍ਰਭੂਨਾਥ ਸਿੰਘ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਹਰਣ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਮੌਖਿਕ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਬੁਢੀ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਔਰਤ ਸੀ ਅਤੇ ਤਣਾਅ ਹੇਠ ਲੱਗ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਿਰਫ ਭੋਜਪੁਰੀ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਜਸਟਿਸ ਐਸ.ਪੀ. ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂਨਾਥ ਸਿੰਘ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਹਰਣ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਜ਼ੋਰ ਵਰਤਿਆ ਅਤੇ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਦੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ 03.11.2006 ਨੂੰ ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 164 CrPC ਅਧੀਨ ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਨਾ ਤਾਂ ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਸਵੈਚਛਿਕ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦਬਾਅ ਅਤੇ ਧਮਕੀ ਹੇਠ।

19. ਇਸ ਪੜਾਅ ਤੇ ਵੀ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਪਹਰਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਕੁਝ ਵੀ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਨੋਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਸਤਹ ਦੇ ਪਿੱਛੇ, ਦੋ ਬੁਢੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਕਥਿਤ ਅਪਹਰਣ ਤੋਂ ਕਹੀਂ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਗੰਭੀਰ ਮੁੱਦੇ ਛੁਪੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਜਨਰਲ ਨੂੰ ਲਾਲੂਮਨੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪਟਨਾ ਵਿੱਚ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਮਹਿਮਾਨ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ 20.11.2006 ਨੂੰ ਮਹਿਮਾਨ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਥ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਆਫ ਪੁਲਿਸ ਡਾ. ਡੀ.ਐਨ. ਗੌਤਮ ਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ।

20. 20.11.2006 ਨੂੰ, ਲਲੂਮਨੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਬਿਆਨ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਵੀਡੀਓ ਕੈਸੈਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸੀਲਬੰਦ ਲਿਫਾਫੇ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਨੇ 05.12.2006 ਨੂੰ ਡਾ. ਗੌਤਮ ਦੁਆਰਾ ਅੰਤਰਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਸਖਤ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਥਲੀ ਜਾਂਚ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੱਸਿਆ। ਫਿਰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਦੋ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਡਾ. ਗੌਤਮ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਚਾਰਜ ਅਧੀਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

21. 24.01.2007 ਨੂੰ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਨੇ ਡਾ. ਗੌਤਮ ਦੁਆਰਾ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਇੰਸਪੈਕਟਿੰਗ ਜੱਜ ਦੀ ਤਾਰੀਖ 21.02.2007 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵੀ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਮਿਲੀ। 08.11.2006, 17.11.2006 ਅਤੇ 05.12.2006 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਛੁੱਟੀ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ) ਨੰਬਰ 187, 377 ਅਤੇ 378 ਦੇ 2007 ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸਾਰੇ ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ.ਜ਼ ਨੂੰ 15.01.2007 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਕੁਝ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨਾਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

22. ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਤਿੰਨ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਲਲੂਮਨੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਹਲਫਨਾਮਾ, ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ 20.11.2006 ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ, ਡਾ. ਗੌਤਮ, ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਆਫ ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ 30.11.2006, 16.12.2006 ਅਤੇ 22.01.2007 ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਸੀ.ਕੇ. ਪ੍ਰਸਾਦ, ਇੰਸਪੈਕਟਿੰਗ ਜੱਜ, ਭਾਗਲਪੁਰ ਦੀ ਤਾਰੀਖ 21.02.2007 ਦੀ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ।

23. ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਲਲੁਮਨੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਸਮੇਤ ਡੀਨਾ ਨਾਥ ਸਿੰਘ (ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਥ ਸਿੰਘ ਦਾ ਭਰਾ) ਅਤੇ ਛੋਟੇਲਾਲ ਐਮ.ਐਲ.ਏ. ਪਾਰਸਾ ਵੱਲੋਂ ਅਗਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀਆਂ ਜਗ੍ਹਾਵਾਂ ਤੇ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਮਾੜਾ ਵਰਤਾਉ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ, ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਥ ਸਿੰਘ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਗਾਰਡ, ਮੁਖੀਆ ਅਤੇ ਸ਼ੰਕਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਜੇ ਉਹ ਐਸਾ ਨਾ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਥ ਸਿੰਘ ਉਸ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪੁੱਤਰ (ਹਰੇਂਦਰ ਰਾਏ) ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਰਟ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਥ ਸਿੰਘ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ, ਨੂੰਹ ਅਤੇ ਦਾਮਾਦ ਨਾਲ ਮਾਰਪੀਟ ਕੀਤੀ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ

ਉਹਨਾਂ ਨੇ. ਜੱਜ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਜੱਜ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸਨੂੰ ਮੁੜ ਪ੍ਰਭੂਨਾਥ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ 03.11.2006 ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਲੈ ਗਏ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ 03.11.2006 ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਉਸਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਏ ਗਏ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਡਰੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅੱਤੇ ਡਰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਦੂਜੇ ਪੁੱਤਰ, ਨੂੰਹ ਅਤੇ ਦਾਮਾਦ ਨੂੰ ਖੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਮਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੂਨਾਥ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਉਹ ਮੁੜ ਉਸਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਲਾਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਵਰਜਨ ਉੱਪਰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਮਹਾਨਿਰੀਕਸ਼ਕ ਦੇ ਵੱਧ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਸਾਰਨ ਰੇਂਜ, ਛਪਰਾ ਦੇ ਡੀ.ਆਈ.ਜੀ. ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਾਫੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਵੀ ਦੁੱਖਦਾਈ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਲਾਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਰਾਮਾ ਬਾਈ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਸਨ ਜੋ ਮੁੜ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਏ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹੀ ਦੁਹਰਾਏ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਲਗਭਗ ਉੱਪਰ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਮਾਨ ਹਨ। ਡਾ. ਗੌਤਮ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸਿਰਫ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ 311 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਲਾਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ 03.11.2006 ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਗਵਾਹ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ।

24. ਹੋਰ, ਡਾ. ਗੌਤਮ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ, ਲਾਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਅਗਵਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਨੂੰਹ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪਨਾਪੁਰ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ-ਇਨ-ਚਾਰਜ ਨੂੰ ਬਲਕਿ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ, ਪੁਲਿਸ ਮਹਾਨਿਰੀਕਸ਼ਕ ਅਤੇ ਪਟਨਾ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕੀਤੀ। ਪੁਲਿਸ ਮਹਾਨਿਰੀਕਸ਼ਕ ਨੇ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਨੂੰਹ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਛਪਰਾ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਨੂੰ ਫੈਕਸ ਰਾਹੀਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਅੱਗੇ ਭੇਜਿਆ ਜੋ 25.10.2006 ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਉਸੇ ਦਿਨ ਛਪਰਾ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਪਰ 02.11.2006 ਤੱਕ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਿਰਫ 31.10.2006 ਨੂੰ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਨੇ ਉਕਤ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਔਪਚਾਰਿਕ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ। ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ 24.10.2006 ਤੋਂ 03.12.2006 ਤੱਕ, ਲਾਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਛਪਰਾ, ਪਟਨਾ ਅਤੇ ਭਾਗਲਪੁਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਥੰਮ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥੰਮ ਦੌੜਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਜਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਉਸਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਡਾ. ਗੌਤਮ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਦੋਵੇਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਸਹੀ ਰਾਹ 'ਤੇ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਚੂਕਾਂ ਅਤੇ ਘਾਟਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਗਵਾਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਦਰਜ ਮਾਮਲੇ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਇੱਕ ਹੋਰ ਗੰਭੀਰ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਇੱਕ ਸਵੈ-ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਨਿਸਪੱਖ ਜਾਂਚ ਕਰ ਸਕੇ।

25. ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਅੱਗੇ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ 21.02.2007 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਨਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

26. ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਅੱਗੇ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਥ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ

ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਪਰਾ ਵਿੱਚ ਲਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਅਪਹਰਣ ਅਤੇ ਭਾਗਲਪੁਰ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਹੇ ਕਤਲ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਲਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅਗਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਲਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਅਪਹਰਣਕਰਤਾਓਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਗਲਪੁਰ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"...ਡਾ. ਡੀ.ਐਨ. ਗੌਤਮ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਲਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਬਿਆਨ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਪਰਾ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਅਪਹਰਣ ਅਤੇ ਭਾਗਲਪੁਰ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਹੇ ਕਤਲ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਲਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅਗਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਟਨਾ ਵਿੱਚ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਮਹਿਮਾਨ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਸਦਾ ਬਿਆਨ ਅਤੇ ਭਾਗਲਪੁਰ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੱਜ ਜਸਟਿਸ ਸੀ.ਕੇ. ਪ੍ਰਸਾਦ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਹੋਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਲਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਅਪਹਰਣਕਰਤਾਓਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਗਲਪੁਰ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ।"

27. ਉਪਰੋਕਤ ਸਮੱਗਰੀ ਜੋ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਆਈ ਸੀ, ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸੀਨੀਅਰ ਪ੍ਰਭਨਾਥ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਕੀਲ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਉਹ ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵੱਲ ਮੁੜ ਗਿਆ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਬੇਅਸਰ ਸੀ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬੇਲੋੜੀ ਅੱਗੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਦਰਖ਼ਾਸਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਚ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਰਾਹਤ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ, ਲਾਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਰਿਕਵਰੀ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਕੇਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਅਗਵਾ ਸਬੰਧੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂਚ ਜਾਰੀ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਤੋਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਡਾ.ਡੀ.ਐਨ.ਗੌਤਮ, ਐਡੀ. ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ. ਉਸਨੇ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਰਿਪੋਰਟ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਉਸ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ 03.11.2006 ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਸਵੈਇੱਛਤ ਨਹੀਂ ਸੀ।

28. ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਵਿੰਧਿਆ ਕੇਸਰੀ ਦੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕੁਮਾਰ, ਪ੍ਰਭੂਨਾਥ ਸਿੰਘ ਲਈ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਜਾਂ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਹੋਣਾ. ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਅੱਗੇ ਲਾਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ 03.11.2006 ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਵੈਇੱਛਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹ ਦਬਾਅ ਅਤੇ ਧਮਕਾਉਣ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ ਦੋਸ਼ੀ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਐਬਸਟਰੈਕਟ ਹੈ:

“...ਹਰੇਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਦੋਹਰੇ ਕਤਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਮੁਕੱਦਮਾ, ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸਾਮਾਨਿਆ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਾਪਰਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ, ਸਗੋਂ ਇਸਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰੀਬਾਗ ਅਤੇ ਫਿਰ ਭਾਗਲਪੁਰ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਨਿਰਪੱਖ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਪਰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੌਜੂਦ ਸਮੱਗਰੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਦਖਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਰੁਪਯੋਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੌਜੂਦ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ 03.11.2006 ਨੂੰ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੰਬਰ 19 ਦੇ 2003 ਵਿੱਚ 7ਵੇਂ ਏ.ਡੀ.ਜੇ. ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਭਾਗਲਪੁਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਾਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਬਿਆਨ ਸਵੈਚਛਿਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਧਮਕੀ ਅਤੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਜੋ ਅਣਛੋਹਿਆ ਅਫਸੋਸਨਾਕ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੁੱਕ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੀ, ਜੋ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ, ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਨ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਜੋ ਅਪਵਿੱਤਰ ਨਾਟਕ ਹੋਇਆ ਉਹ ਚਾਪਰਾ ਪੁੱਲਿਸ ਦੀ ਨਾਕਾਮੀ ਅਤੇ ਸਾਂਠ-ਗਾਂਠ, ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾ ਰਹੇ ਪੀ.ਪੀ. ਦੀ ਸਕ੍ਰਿਆ ਮਦਦ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਰਹੇ ਬਚਾਅ ਵਕੀਲ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਪੂਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਦੁੱਖਦਾਈ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਕੋਰਟ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨੈਲਸਨ ਦੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ ਕੋਰਟ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਚੁੱਪ ਦਰਸ਼ਕ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ਸਗੋਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ

ਰਿਪੋਰਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਇਕ ਜਾਂਚ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸਬੰਧਿਤ ਵਲੋਂ ਢੱਕਣ ਦੀ ਸਪੱਸਟ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ..."

29. ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਕਿ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ, ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਜਾਗਰੂਕ ਸੀ ਕਿ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਮੌਕਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਪ੍ਰਭੂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵਰਗਾ ਸੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨ ਬੇਨਤੀਜਾ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਕੁਝ ਉਪਯੋਗੀ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤੇ। ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

"...ਇੱਥੇ, ਮੈਂ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ ਕਿ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਗਰੂਕ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਮੌਕਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਲਾਲੂਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਆਗਮਨ ਨਾਲ ਪਟੀਸ਼ਨ ਬੇਨਤੀਜਾ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਉਪਯੋਗੀ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤੇ। ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਛਪਰਾ ਵਿੱਚ ਲਾਲੂਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਅਪਹਰਣ ਅਤੇ ਭਾਗਲਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਹੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੰਬੰਧ ਸੀ, ਦੋਨੋਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਪਟਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਅਜੇ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਜਾਂਚ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜਾ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਾਇਲ ਸੀ। ਛਪਰਾ ਵਿੱਚ ਅਪਹਰਣ ਕੇਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੋਡ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਏਜੰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਹੋਵੇ। ਛਪਰਾ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਾਇਲ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਪੀ.ਪੀ. ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਪੀ.ਪੀ. ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਲੂਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਦੁਆਰਾ 03.11.2006 ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਬਿਆਨ ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਸਵੈਚਛਿਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਾਂਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਸ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੀਸਾਈਡਿੰਗ ਜੱਜ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ..."

30. ਇੱਥੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਲੈਟਿਨ ਮੈਕਸਿਮ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਜੋ ਦੂਜੇ ਰਾਹੀਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਦ੍ਧ□ਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ "ਕੁਈ ਫੈਸਿਟ ਪਰ ਅਲੀਅਮ ਫੈਸਿਟ ਪਰ ਸੇ".

31. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਪਹਰਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਨੇ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਨਿੰਦਣਯੋਗ ਸੀ ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਅਜੇ ਵੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸੀ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਨੇ ਭਰੋਸਾ ਦਿਲਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਡਾ. ਗੌਤਮ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਕਾਪੀ, ਪੁਲਿਸ ਮਹਾਨਿਰੀਕਸ਼ਕ ਅਤੇ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਭੇਜਣ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਆਖਰੀ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਭਾਗਲਪੁਰ ਵਿੱਚ ਲੰਬਿਤ ਕਤਲ ਦੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੁਝਾਅ◌ਾਂ ਨੂੰ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਪਾਇਆ। ਭਾਗਲਪੁਰ ਤੋਂ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਭੇਜਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ। ਉਕਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

“...ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸਕਰੀਖ (ਪਨਾਪੁਰ) ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 62 ਦੇ 1995 ਤੋਂ ਉੱਤਪੰਨ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੰਬਰ 19 ਦੇ 2003 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ।

i. ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੰਬਰ 19 ਦੇ 2003 ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜੋ ਕਿ 7ਵੇਂ ਅਤਿਰਿਕਤ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਭਾਗਲਪੁਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੰਬਿਤ ਹੈ, ਨੂੰ ਪਟਨਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੇਸ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਪਟਨਾ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੋ ਕਿ ਕੇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਤਿਰਿਕਤ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਜਾਂ ਫਾਸਟ ਟ੍ਰੈਕ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਅਣਗਹਿਲੀ ਦੇਰੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਪਸੰਦੀਦਾ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਸਮਾਪਤ ਕਰੇ।

ii. ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੀ.ਪੀ. ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇਗੀ ਕਿ ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਭਟਕਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਪੀ.ਪੀ. ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਖ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਵੇ।

iii. ਲਾਲੂਮਨੀ ਦੇਵੀ ਦਾ 03.11.2006 ਨੂੰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਬਿਆਨ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਟਨਾ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਫਿਰ ਤੋਂ ਤਾਜ਼ਾ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂਚਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਧੀਨ ਧਾਰਾ 311 ਦੇ ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ।

iv. ਭਾਗਲਪੁਰ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਆਦੇਸ਼ ਜਿਸ ਨੇ ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਉਪਰੋਕਤ ਦਿਸਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਲੂਮਨੀ ਦੇਫੈਂਡੈਂਟ ਬਨਾਮ ਦੇ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧੇਗੀ।

v. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੀ.ਪੀ. ਨੂੰ ਗਵਾਹ(ਸੰਸਥਾ) ਨੂੰ ਮੁੜ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਬਾਰ ਕੌਂਸਲ ਨੂੰ ਪੀ.ਪੀ. ਅਤੇ ਰੱਖਿਆ ਵਕੀਲ ਦੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ 7ਵੇਂ ਅਤਿਰਿਕਤ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਭਾਗਲਪੁਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੰਬਰ 19 ਦੇ 2003 ਨੂੰ ਚਲਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ।

ਇਸ ਲਿਖਤੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।"

32. ਉਪਰੋਕਤ ਹਬੀਅਸ ਕੋਰਪਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਟਨਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਦੀ ਮਿਤੀ 13.03.2007 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਾਲਿਆ।

33. ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਟਰਾਇਲ ਨੂੰ ਭਾਗਲਪੁਰ ਤੋਂ ਪਟਨਾ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪਟਨਾ ਦੀ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਉਤਨੀ ਹੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਨਿਯੁਕਤ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ, ਸਮੇਤ ਟਰਾਇਲ ਜੱਜ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ, ਬੇਚੈਲੇਂਜਡ ਰਿਹਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ, ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਮਿਤੀ 13.03.2007 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਹ ਮੁੜ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ:

34. "ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਮਿਤੀ 13.03.2007 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਟਰਾਇਲ ਅੱਗੇ ਵਧੀ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖਰਾਬ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਦਿਆਂ। ਰਾਜ ਲਈ ਖਾਸ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰ ਨੇ, ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਿਰਫ 2 ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਾਂਚਿਆ ਗਿਆ, ਨਾਮਤਃ PW-1 ਅਤੇ PW-10। PW-2, PW-4 ਤੋਂ PW-7 ਤੱਕ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਲਾਲੁਨੀ ਦੇਵੀ (CW-1) ਨੂੰ ਮੁੜ 29.09.2008 ਨੂੰ ਜਾਂਚਿਆ ਗਿਆ। ਅਭਿਯੋਗ ਸਬੂਤ 29.09.2008 ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ, ਮਿਤੀ 24.10.2008 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ, 2007 ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਸੈਸ਼ਨ ਟਰਾਇਲਜ਼ ਨੰਬਰ 469 ਅਤੇ 470 ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

35. ਇਹ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਾਂਚ, ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਦੌਰਾਨ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦੇ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੀ.ਡਬਲਯੂ.-1 ਲਾਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਬਿਆਨ ਤੱਕ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਜੋ ਕਿ 29.09.2008 ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 25.03.1995 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਲਗਭਗ 09.00 ਵਜੇ ਦੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਤਿੰਨ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਹਸਪਤਾਲ ਕੈਂਪ, ਪਨਾਪੁਰ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਫਰਦ ਬਯਾਨ ਇੱਕ ਜ਼ਖਮੀ (ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮਰਹੂਮ) ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਏ ਦੇ ਮੌਖਿਕ ਬਿਆਨ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਸੀ, ਜੋ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਐਨ.ਐਨ. ਠਾਕੁਰ ਦੁਆਰਾ ਸਵੇਰੇ 10.30 ਵਜੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਕਤ ਫਰਦ ਬਯਾਨ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮੀ ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਏ, ਦੋ ਗਵਾਹਾਂ ਨਰੇਂਦਰ ਸਿੰਘ, ਸੰਜੀਵ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪਨਾਪੁਰ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਕੈਂਪ ਪਨਾਪੁਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇੰਚਾਰਜ ਦੁਆਰਾ ਸਾਈਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਫਰਦ ਬਯਾਨ ਵਿੱਚ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਐਨ.ਐਨ. ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਮੋਹਰ ਵੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ,

ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਸਰਖ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਇੰਚਾਰਜ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 147, 148, 149, 307 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ ਅਤੇ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਅਧੀਨ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਫਰਦ ਬਯਾਨ ਦੀਆਂ ਸਮਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

36. ਇਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ, ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਪੀ.ਐਸ. ਪਨਾਪੁਰ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 62 ਦੇ 1995 ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ 26.03.1995 ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਐਫ.ਯੂ.ਪੀਜ਼ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਦਰਜ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 302 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ ਨੂੰ 30.03.1995 ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਿਕਾਰਡ ਤੇ ਲਾਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਫਰਦ ਬਯਾਨ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਜੋ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ 21.08.1995 ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

37. ਇਕ ਬੈਦਿਆਨਾਥ ਤਿਵਾੜੀ ਅਤੇ ਇਕ ਜ਼ਖਮੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦਾ ਬਿਆਨ। ਦੇਵੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 164 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਰਜ ਵੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਬੈਦਿਆਨਾਥ ਤਿਵਾਰੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਦੀ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਸੀ ਸਵੇਰੇ 09.00 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ। ਗੋਗਲ ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਅਧਿਆਪਕ ਸੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਨਵਾਂਗਾਓਂ, ਛਪਰਾ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਸੀ ਪੋਲਿੰਗ ਬੂਥ ਨੰਬਰ 100 ਵਿਖੇ ਪ੍ਰੀਜ਼ਾਈਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ। ਸਵੇਰੇ 09.00 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ, ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਅਨਸਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹਨ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਸੀ ਛੋਟਾ ਕੱਦ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ ਢੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੱ ਪੋਲਿੰਗ ਬੂਥ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਐਫ ਅਤੇ ਗਸ਼ਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਜਵਾਬੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਭਗਦੜ ਮੱਚ ਗਈ। ਕੁਝ ਦੂਰੀ 'ਤੇ, ਉਹ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗ ਪਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੀ ਔਰਤ ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਜ਼ਖਮੀ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਅਨਸਰਾਂ ਦੀ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਨਾਲ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਸੀ ਸੀਆਰਪੀਐਫ ਦੇ ਜਵਾਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭਨਾਥ ਸਿੰਘ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂਨਾਥ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ। ਇਹ ਬਿਆਨ 23.05.1996 ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ. ਘਟਨਾ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ।

38. ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 164 ਤਹਿਤ ਦੇਵੀ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ 17.05.1996. ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਘਰ ਪਰਤ ਰਹੀ ਸੀ ਆਪਣੀ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਅੱਗੇ ਜਿੱਥੇ ਪੋਲਿੰਗ ਹੋਈ ਰਹਿਰ (ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਿਸਮ) ਦੇ ਖੇਤ ਤੋਂ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਵਿਅਕਤੀ ਬਾਹਰ ਆਏ, ਉਹ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨੇ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਏ, ਕਦਮਾ ਰਾਏ ਅਤੇ ਦਰੋਗਾ ਰਾਏ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ ਸੱਟਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ। ਦਰੋਗਾ ਰਾਏ ਅਤੇ ਰਾਜਿੰਦਰ ਦੀ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਰਾਏ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਭੂਨਾਥ ਸਿੰਘ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂਨਾਥ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣੇ।

39. 29.08.1995 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੀ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਵੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ 'ਤੇ 30.08.1995 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲਾ ਸੀ.ਜੇ.ਐਮ. ਦਾ ਅਨੁਮੋਦਨ ਹੈ। ਦਰੋਗਾ ਰਾਇ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਇ ਦੀਆਂ ਚੋਟ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਹਨ। ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਇ ਅਤੇ ਦਰੋਗਾ ਰਾਇ ਦੀਆਂ ਪੋਸਟ-ਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਹਨ।

40. ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨੰਧਨ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰਥਾਘਨ ਸਿੰਘ, ਸੰਤੋਸ਼ ਸਿੰਘ, ਸ਼ੀਤਲ ਸਿੰਘ, ਸਤਿਏਂਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹਰੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਖਿਲਾਫ 26.05.2006 ਨੂੰ ਧਾਰਾ 302/149, 147, 148 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ ਅਤੇ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ। ਉਸੇ ਦਿਨ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਪ੍ਰਬੁਨਾਥ ਸਿੰਘ ਖਿਲਾਫ ਉਸੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਧਾਰਾ 302 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ ਅਤੇ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤਾ। 27.07.2006 ਨੂੰ, ਸੱਤ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ:

PW-1 – ਪਰਮਾ ਰਾਇ;

PW-2 – ਹਰੀਨਾਥ ਰਾਇ;

PW-3 – ਕਦਮਾ ਰਾਮ;

PW-4 – ਹਰਿੰਦਰ ਰਾਇ;

PW-5 – ਦੀਨਾਨਾਥ ਭਗਤ;

PW-6 – ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੇਵੀ;

PW-7 – ਤਾਰਕੇਸ਼ਵਰ ਰਾਇ।

41. ਇਹ ਗਵਾਹ ਭਾਵ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-1 ਤੋਂ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-7 ਤੱਕ, ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹਾਂ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਹਨ। ਇਹ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਲਗਭਗ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ। ਉਦਘਾਟਨ ਲਾਈਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜੀ ਨਾਲ ਇਹ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ; ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦਬਾਅ ਜਾਂ ਧਮਕੀ ਅਧੀਨ ਆ ਕੇ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਨਹੀਂ ਆਏ; ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਕੇ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਤ ਗਵਾਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸ਼ੁਰੂਆਤ।

42. ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 25.03.1995 ਨੂੰ, ਜੋ ਕਿ ਘਟਨਾ ਦੀ ਮਿਤੀ ਹੈ, ਲਗਭਗ 09-09:30AM ਉੱਤੇ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਪਸ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚੱਲਦੀਆਂ ਸੁਣੀਆਂ; ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਗੋਲੀਆਂ ਕਿਸ ਨੇ ਚਲਾਈਆਂ; ਦਰਗਾਹ ਰਾਇ, ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਇ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਅੱਗਨੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ; ਕਿ ਉਹ ਜਖਮੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਪਸ ਆ ਰਹੇ ਸਨ; ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ।

43. ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਤ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ, ਜੋ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-1, ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-2, ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-3, ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-5, ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-6 ਅਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-7 ਦਾ ਅਭਿਯੋਗ ਦੁਆਰਾ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿਹੜੇ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-4 ਕਦਮ ਰਾਮ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਤਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਛੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਅਭਿਯੋਗ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੱਸਿਆ ਸੀ।

44. ਇੱਥੇ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਵੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਮੁੜ- ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ 24.09.2008 ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ 13.03.2007 ਨੂੰ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ. ਇਸ ਵਾਰ, ਉਹ ਫਿਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਹ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨ ਆਇਆ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕੋਈ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਫਿਰ ਤੋਂ ਹੋਰ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਵਾਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਛੱਡੀ ਗਈ ਕਮੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉਹ ਨਾਲ ਸੀਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਸੀਡਬਲਯੂ-1 ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰਹਿਰ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਤੋਂ ਅਚਾਨਕ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਰਾਜਿੰਦਰ ਰਾਏ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਦਰੋਗਾ ਰਾਏ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੱਟਾਂ ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰਹਿਰ ਦੇ ਖੇਤ ਸੰਘਣੇ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਉਚਾਈ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫੁੱਟ ਉੱਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਹ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਗਿਆ ਪਾਨਾਪੁਰ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਜਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੈਫਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਛਪਰਾ ਸਦਰ ਹਸਪਤਾਲ। ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੁਲਸ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਸੀ ਨੇ ਕੋਈ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਬੀਪੀਪੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂਨਾਥ ਸਿੰਘ ਸਨ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ ਸ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਕਰਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਰਹਾ ਕਰਨ ਲਈ. ਜਿਰ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਬਿਆਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਇਲਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਹੈ ਪੜਾਅ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਤੋਂ ਵੀ

ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਸੀਆਰਪੀਐਫ ਨੇ ਵੀ ਜਵਾਬੀ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਉਹ ਅਸਲ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਛੁਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੌਰਾਨ, ਜੋ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਬਿਆਨ ਦੇ ਇਸ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਤਿੰਨੋਂ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਬੇਹੋਸ਼ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਬੋਲਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਏ ਹਸਪਤਾਲ ਜਦੋਂ ਉਹ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ। ਉਹ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਹੈ ਇਹ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਲਾਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਦੋਂ ਇਹ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਤਾਂ ਵੋਟ ਪਾ ਕੇ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਾਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਉੱਥੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਲਾਜ ਦੇ ਕੋਰਸ. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨੇਤਾ ਸੀ ਲਾਲੂ ਯਾਦਵ ਅਤੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਰਕਰ ਸਨ।

45. ਬਾਕੀ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦੁਹਰਾਉਣਗੇ।

46. PW-8 ਅਤੇ PW-9 ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਮਚਾਰੀ ਸਨ ਜੋ ਪੋਲਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਿਰਫ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਗੋਲੀ ਕਿਸ ਨੇ ਚਲਾਈ ਅਤੇ ਕੌਣ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਇਆ ਸੀ।

47. PW-10 ਡਾ. ਸੁਧੀਰ ਕੁਮਾਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜ਼ਖਮੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜੋ ਕਿ Ex.2 (ਸਮਤੀ ਦੇਵੀ), Ex.21 (ਦਰੋਗਾ ਰਾਜ) ਅਤੇ Ex.2/2 (ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਏ) ਵਜੋਂ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਸੀ। ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰੀ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਜ਼ਖਮੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਨ ਅਤੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਖਮੀ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਅਨਾਪੁਰਨਾ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਬਿਹਤਰ ਇਲਾਜ ਲਈ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਹੋਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਾ ਉਸਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਜ਼ਖਮੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ। ਫਿਰ, 24.09.2008 ਨੂੰ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰ ਦੀ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਉਹ ਹੋਰ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਤਿੰਨ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਬੇਹੋਸ਼ ਸਨ (ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਤਿੰਨ ਵਾਰ)।

48. PW-11 ਡਾ. ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਗਾਡਾ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਰਗਾ ਰਾਏ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ 'ਤੇ ਪੋਸਟ-ਮੋਰਟਮ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪੋਸਟ-ਮੋਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜੋ ਕਿ ਉਸਦੇ ਦਸਤਖਤ ਹੇਠ ਸੀ ਜੋ ਕਿ Ex.3 ਵਜੋਂ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਸੀ।

49. CW-1 ਲਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ, ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਮਿਤੀ 03.11.2006 ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ; ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਿਆਇਆ; ਕਿ ਉਹ ਕੇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਜਾਣਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਆਈ ਸੀ; ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪਟਨਾ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ; ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਅੰਗੂਠੇ ਦੀ ਛਾਪ ਜਾਂ ਦਸਤਖਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਸਨ।

4950. ਬਾਅਦ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕਰਨਾ।

a) ਅਸਲ ਕਾਰਵਾਈਆਂ 13.06.2008 ਨੂੰ ਪਟਨਾ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆਂ। ਉਸ ਮਿਤੀ ਨੂੰ, ਛੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜ-ਛੇ ਮਿਤੀਆਂ ਤੈਅ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

b) 08.09.2008 ਨੂੰ, ਖਾਸ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰ ਨੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 311 CrPC ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਪੱਖ CW-1 ਲਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ, PW-1 ਪਰਮਾ ਰਾਇ ਅਤੇ PW-10 ਡਾ. ਸੁਧੀਰ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਜਾਂਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਕੇਸ ਨੂੰ 10.09.2008 ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 311 CrPC ਅਧੀਨ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਮੰਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਪਰਮਾ ਰਾਇ (PW-1) ਅਤੇ ਡਾ. ਸੁਧੀਰ ਕੁਮਾਰ (PW-10) ਨੂੰ ਮੁੜ

ਬੁਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਨੇ ਹੋਰ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ, ਖੇਪਰੀਆ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਗਵਾਹ ਲਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ (CW-1) ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਤੇ 24.09.2008 ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਲਈ ਤਾਰੀਖ ਤੈਅ ਕੀਤੀ। 24.09.2008 ਨੂੰ, ਆਰਡਰ ਸ਼ੀਟ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਗਵਾਹ PW-1 ਅਤੇ PW-10 ਨੂੰ ਕ੍ਰਾਸ-ਐਗਜ਼ਾਮਿਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ, ਬਚਾਅ ਦੇ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ। ਹੋਰ ਲਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ (CW-1) ਨੂੰ ਉਸ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਅਗਲੀ ਤਾਰੀਖ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਪੇਸ਼ੀ ਲਈ ਹੋਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਜੋ ਕਿ 29.09.2008 ਨੂੰ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਖਾਸ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਰਜ਼ੀ, PW-2, PW-4, PW-5, PW-6, ਅਤੇ PW-7 ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਾਂਚਣ ਲਈ, ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

c) 29.09.2008 ਨੂੰ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ PW-2, PW-4, PW-5, PW-6 ਅਤੇ PW-7 ਦਾ। 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਮਿਤੀ, CW-1 ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਲਾਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਅਤੇ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ CW-1 ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਇੱਥੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਇਮਤਿਹਾਨ-ਇਨ-ਚੀਫ਼ ਵਿਚ, ਅਨੁਸਾਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਨੁਵਾਦਿਤ ਕਾਪੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ ਅਸਲ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ:

"ਮੈਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦਬਾਅ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਪਿਰਬਹੋਰ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਅੱਗੇ 21.08.1995 ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਨੇ ਮੇਰਾ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਅੰਗੂਠੇ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲਗਾਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਅੱਗੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਦੇਵਰ ਕੇਦਾਮਾ ਰਾਇ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਧੰਕੋਈ ਵਿੱਚ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਲਈ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਪਸ ਆ ਰਹੇ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਸਤੋਜਰਾ ਤੋਂ ਮੋਟਰ ਵਾਹਨ ਉੱਥੇ ਆਏ। ਪ੍ਰਭੂਨਾਥ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਵੋਟਾਂ ਕਿਵੇਂ ਪਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਲੋਕ 'ਚੱਕਰ' (ਪਹੀਆ) 'ਤੇ ਵੋਟ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੋਟਰ ਵਾਹਨ ਰਾਹਰ (ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਦਾਲ) ਦੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਭੂਨਾਥ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਾਹਨ ਤੋਂ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ। ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਮਤ: ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਇ, ਬਦਰੀਗਾ ਰਾਇ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਪਰ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਬਾਂਹ 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਲੱਗੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਪੋਲਿੰਗ ਬੂਥ ਤੋਂ ਪਨਾਪੁਰ ਪੀ.ਐਸ. ਲਿਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਟਨਾ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਪਟਨਾ ਵਿੱਚ ਮੈਡੀਕਲ ਇਲਾਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਰ ਗਿਆ। ਉਸਦਾ ਪੋਸਟ ਮੋਰਟਮ ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮੇਰਾ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਭਾਗਲਪੁਰ ਵਿੱਚ ਜੱਜ ਅੱਗੇ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਘਟਨਾ ਦੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਮਰ ਗਿਆ।"

ਉਸਦੀ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਸੰਤੋਸ਼ਜਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਬਚਾਅ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਉਸਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਵਿਸੰਗਤੀ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੱਢੀ ਜਾ ਸਕੀ ਮੈਂ ਭਾਗਲਪੁਰ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਾਪਸ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਐਸ.ਆਈ. ਨਾਲ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਗਈ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਦੇਵਰ ਕੇਦਾਮਾ ਰਾਇ ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਇ ਨਾਲ ਹਸਪਤਾਲ ਆਇਆ ਸੀ। ਪਰਮੀਆ ਰਾਇ ਮੇਰਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੇਦਾਮਾ ਰਾਇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਉਸ ਦਿਨ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਮਰਿਆ। ਮੈਂ ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਤੱਥ ਐਸ.ਆਈ. ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਅੱਗੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ। ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਐਸ.ਆਈ. ਨੇ ਮੇਰੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸਮਗਰੀ ਮੈਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਈ। ਮੈਂ ਸਮਗਰੀ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਅੰਗੂਠੇ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲਗਾਈ। ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ।

ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਐਸ.ਆਈ. ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਮੇਰਾ ਬਿਆਨ ਮੁੜ ਰਿਕਾਰਡ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਮੈਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮੇਰਾ ਬਿਆਨ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰਿਕਾਰਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਇਹ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਅੱਗੇ ਅਜਿਹਾ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਪਸ ਆ ਰਹੇ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਾਹਨ ਜੋ ਪਿੰਡ ਸਤੋਜਰਾ ਦੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂਨਾਥ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵੋਟਿੰਗ ਕਿਵੇਂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਵੋਟ "ਚੱਕਰ" ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਵਾਹਨ ਰਾਹਰ (ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਦਾਲ) ਦੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਭੂਨਾਥ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਟ ਲੱਗੀ। ਗੋਲੀਆਂ ਰਜਿੰਦਰ ਰਾਏ, ਦਰੋਗਾ ਰਾਏ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਬਾਂਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਪੋਲਿੰਗ ਬੂਥ ਤੋਂ ਪਨਾਪੁਰ ਪੀ.ਐਸ. ਲੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਪਟਨਾ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੱਟ ਤੋਂ ਬਚ ਨਾ ਸਕਿਆ।

ਹਰੇਂਦਰ ਰਾਏ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ। ਹਰੇਂਦਰ ਰਾਏ ਨੇ ਖੁਦ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਗੋਲੀਬਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੂਨਾਥ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣਾ ਪਿਆ। ਇਹ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਝੂਠਾ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।" d) ਉਸੇ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਯਾਨੀ 29.09.2008, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਦੇ ਸਬੂਤ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ 15.10.2008 ਨੂੰ ਧਾਰਾ 313 ਕ੍ਰਿ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਤਾਰੀਖ ਤੈਅ ਕੀਤੀ। 10-20.2008 ਨੂੰ ਧਾਰਾ 313 ਕ੍ਰਿ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਬਚਾਅ ਪਾਸੇ ਨੇ ਵੀ ਲਾਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਪਤ ਕੁਮਾਰ, ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ, ਛਪਰਾ ਵੱਲੋਂ 06.11.2006 ਨੂੰ ਧਾਰਾ 164 ਕ੍ਰਿ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਪਨਾਪੁਰ ਪੀ.ਐਸ. ਕੇਸ ਨੰਬਰ 81 ਦੇ 2006 ਦੇ ਅਪਹਰਣ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

e) ਹੋਰ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਨਿੱਜੀ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਰੰਜਨ ਕੁਮਾਰ ਸਿਨਹਾ, ਵਕੀਲ ਵੱਲੋਂ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਕਿ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੇ ਅੰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੇਸ ਦਾ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਲੈਣ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸੱਦਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹੋਰ ਬਚਾਅ ਦੇ ਸਬੂਤ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ 17.10.2008 ਨੂੰ ਦਲੀਲਾਂ ਲਈ ਤਾਰੀਖ ਤੈਅ ਕੀਤੀ।

f) 17.10.2008 ਨੂੰ, ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਵਕੀਲ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਡਾਕਟਰ, ਪੀਡਬਲਿਊ-3 ਕਦਮਾ ਰਾਇ ਅਤੇ ਜ਼ਬਤੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਭਿਯੋਗ ਸਬੂਤ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤੀ ਗਵਾਹਾਂ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵੀ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਥਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ।

g) ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਰਾਇ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਚਲਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਅਜਨਬੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਰਾਇ ਨੇ ਕੇਸ ਦੀ ਤਬਾਦਲਾ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਦਾਲਤ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਖੋ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਕੇਸ ਨੂੰ 18.10.2008 ਨੂੰ ਹੋਰ ਦਲੀਲਾਂ ਲਈ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

h) ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ, ਨਰੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਰਾਇ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਵਕੀਲ ਰਾਹੀਂ ਧਾਰਾ 311 ਸੀਆਰ.ਪੀ.ਸੀ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਨਰੇਂਦਰ ਸਿੰਘ, ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਰਾਇ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਫਰਦ ਬਯਾਨ ਦੇ ਗਵਾਹ ਸਨ, ਅਤੇ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਰਾਇ ਨੇ ਘਟਨਾ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਮਿਲੇ ਕਾਰਤੂਸ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਤੀ ਸੂਚੀ ਜਾਨਿਕ ਰਾਇ ਅਤੇ ਚਬੀਲ ਰਾਇ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਅਰਜ਼ੀ ਵੀ 18.10.2008 ਨੂੰ ਇਸੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਅਜਨਬੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਅਰਜ਼ੀ ਖਾਸ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸੇ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ, ਦਲੀਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ 20.10.2008 ਨੂੰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤੀ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਰੀਖ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ 24.10.2008 ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ।

51. 24.10.2008 ਨੂੰ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਸਬੰਧੀ, ਜ਼ਬਤੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਜਾਂਚ ਨਿਆਂਕਾ, ਨਿਆਂਕਾ ਨਵੀਨ ਸਿਨਹਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਉਸ

ਸਮੇਂ ਸਨ, ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਸੀ। ਪੂਰੇ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਨਿਆਂਕਾ ਦੁਆਰਾ ਉਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂਚਿਆ ਅਤੇ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਾਂਚ ਨਿਆਂਕਾ ਨੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਅਤੇ ਦੁਰਭਾਵਨਾਪੂਰਣ, ਕਦਮ ਦਰ ਕਦਮ, ਖਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ। ਜਾਂਚ ਨਿਆਂਕਾ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਦੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸ਼ਰਾਰਤ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਿਆਂਕਾ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਪਵਿੱਤਰ ਡਿਊਟੀ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਨੂੰ ਵੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ। ਜਾਂਚ ਨਿਆਂਕਾ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਦੋ ਸੰਭਵ ਨਤੀਜੇ ਹੀ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਯਾ ਤਾਂ ਫੈਸਲਾ ਬਾਹਰੀ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਆਇਕ ਸਮਝ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਾਟ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸਨੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਸੱਤ ਰੈਂਡਮ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਜੱਜ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਬਾਹਰੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਸੀ। ਜਾਂਚ ਨਿਆਂਕਾ ਨੇ, ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਮਿਤੀ 04.05.2009 ਵਿੱਚ, ਅਧਿਕਾਰੀ ਖਿਲਾਫ ਉਚਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਕਤ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਮਿਤੀ 04.05.2009 ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"ਮਾਣਯੋਗ ਮੁੱਖ ਨਿਆਂਕਾ,
ਰੀ: ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਮਿਤੀ 24.10.2008 ਸ੍ਰੀ ਮਨ ਮੋਹਨ ਚੌਧਰੀ, ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਐਫ.ਟੀ.ਸੀ. III, ਪਟਨਾ ਵੱਲੋਂ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੰਬਰ 469/470 ਦੇ 2007 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ ਪਨਾਪੁਰ ਪੀ.ਐਸ. ਕੇਸ ਨੰਬਰ 62 ਦੇ 1995 - ਜੀ.ਆਰ ਨੰਬਰ 819 ਦੇ 1995 ਅਧੀਨ ਧਾਰਾਵਾਂ 147, 148, 149, 302, 307 ਦੇ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 27 ਦੇ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇੱਕ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਵਿੱਚ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਕਦੇ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ, ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਵਜੋਂ, ਵੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਵਿਸ਼ਵਸਨੀਯਤਾ ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲਾ ਜ਼ਰੂਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਮਲਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ, ਜਾਂਚ ਜੱਜ ਵਜੋਂ, ਪਟਨਾ ਜੱਜਸ਼ਿਪ, ਪੂਰੇ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਏ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਜ਼ਖਮੀ ਡਰਗਾ ਰਾਏ ਵੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ ਸਨ। ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਇੱਕ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਸੀ। ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਗਵਾਹਾਂ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਵਜੋਂ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ। ਇੱਕ ਸੀਜ਼ਰ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਪੋਟ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਪੈਲੇਟਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਨਾਮਜ਼ਦ ਦੋਸ਼ੀ, ਇੱਕ ਤਾਕਤਵਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਖਸੀਅਤ, ਨੇ ਚਾਪਰਾ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨਾਲ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇੱਕ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਕੇਸ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰੀਬਾਗ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਦੁਬਾਰਾ ਸੰਗਠਨ ਉੱਤੇ, ਮੁਕੱਦਮਾ ਨੂੰ ਭਾਗਲਪੁਰ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਭਾਗਲਪੁਰ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਧਮਕਾਇਆ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਬਦਮਾਸ਼ੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਗਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਰੋਕੇ ਜਾ ਸਕਣ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇੱਕ ਗੂੰਗਾ ਗਵਾਹ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਿਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਭੇਜੀ। ਜਾਂਚ ਜੱਜ ਨੇ ਇੱਕ ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਅਚਾਨਕ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ। ਕ੍ਰ.ਡਬਲਿਊ.ਜੇ.ਸੀ. ਨੰਬਰ 717 ਦੀ 2006 (2007) 2 ਪੀ.ਐਲ.ਜੇ.ਆਰ. 244) ਹਰੇਂਦਰ ਰਾਏ ਵੱਲੋਂ, ਇੱਕ ਅਭਿਯੋਗ ਗਵਾਹ ਅਤੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਭਰਾ ਲਈ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅਗਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨਾਲ ਦਖਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਜੱਜ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਪਟਨਾ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਇੱਕ

ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਮੁਕੱਦਮਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ (2004) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 158 (ਜ਼ਾਹਿਰਾ ਹਬੀਬੁੱਲਾਹ ਸ਼ੇਖ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ). ਇਸ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ ਹੋਵੇ। ਅਭਿਯੋਗ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਸੈਕਸ਼ਨ 311 ਕ੍ਰਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ 08.09.2008 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜ਼ਾਹਿਰਾ ਸ਼ੇਖ ਦੇ ਕੇਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਟਿੱਪਣੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਕ੍ਰਿ. ਮਿਸਕ. ਨੰ. 44589 ਦੇ 2006 ਦੇ ਪਸੰਦੀਦਾ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਰਾਏ, ਜ਼ਬਤੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਗਵਾਹ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜਾਂਚ ਅਧੀਨ ਧਾਰਾ 311 ਕ੍ਰਪੀਸੀ ਲਈ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਵਜੋਂ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਪ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਹੈ। ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਰਾਏ, ਜ਼ਬਤੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਗਵਾਹ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਨਰੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ (ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ) ਦੇ ਨਾਲ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀ, ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਹਿ ਕੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਅਰਜ਼ੀ ਲੋਕ ਅਭਿਯੋਜਕ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਬਿਆਨ ਧਾਰਾ 161 ਕ੍ਰਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਚਾਰਜ ਸ਼ੀਟ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ ਸਨ। ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਰਾਏ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਹਿ ਕੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਸਲ ਜ਼ਬਤੀ ਸੂਚੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਰਾਏ ਨਾ ਤਾਂ ਚਾਰਜ ਸ਼ੀਟ ਵਾਲਾ ਗਵਾਹ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੂਚਨਾਕਰਤਾ ਪਰ ਇੱਕ ਅਜਨਬੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਸੂਚਨਾਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਅਰਜ਼ੀ ਮਨੋਰੰਜਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਪੀ.ਪੀ. ਚੁੱਪ ਰਿਹਾ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਪੂਰਵਾਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਾਹਿਰਾ ਹਬੀਬੁੱਲਾ ਸ਼ੇਖ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਤੋਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ।

ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਲੋਕ ਅਭਿਯੋਜਕ ਨੇ ਕੁਝ ਗਵਾਹਾਂ ਸਮੇਤ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਗਵਾਹਾਂ (ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨਹੀਂ) ਦੀ ਯਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਲੋਕ ਅਭਿਯੋਜਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਕਿ ਉਹ ਭਾਗਲਪੁਰ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਗਵਾਹੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਫਿਰ ਲੋਕ ਅਭਿਯੋਜਕ ਨੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹਲਫਨਾਮਿਆਂ ਦੀ ਸਵੈਚਛਿਕ ਕੁਦਰਤ ਅਤੇ ਅਸਲੀਅਤ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ।

ਜ਼ਾਹਿਰਾ ਹਬੀਬੁੱਲਾ ਸ਼ੇਖ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨੂੰ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕੇ ਗਏ। ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਬਾਵਜੂਦ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਦੇਣ ਦੇ, ਉਹ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਜੇ ਆਈ.ਓ. ਹਾਜ਼ਰੀ ਤੋਂ ਬਚ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਖੋਜ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਲੋੜ ਬਣ ਗਈ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਲੋੜ। ਅਸਲ ਜ਼ਬਤੀ ਸੂਚੀ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਈ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਮੁੜ ਨਿਰਮਾਣ ਜਾਂ ਜ਼ਬਤੀ ਸੂਚੀ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਤੋਂ ਗੁੰਮ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕੋਈ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ। ਲੋਕ ਅਭਿਯੋਜਕ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਹਲਫਨਾਮੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਸੱਚਾਈ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼

ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਇਹ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਅਭਿਯੋਜਕ ਨੇ ਖੁਦ ਬਦਲੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਹੀ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ। ਜ਼ਬਤੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਗਵਾਹ, ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਰਾਏ, ਦੀ ਉਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਦੋ

ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਹਾਸੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਭਾਵੇਂ ਨੋਟਿਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਅਭਿਯੋਜਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕ੍ਰ. ਮਿਸਕ. ਨੰ. 44589 ਦੇ 2006, ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਰਾਏ, ਇੱਕ ਜ਼ਬਤੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਗਵਾਹ ਨੇ, ਇਸ ਟਿੱਪਣੀ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਅਭਿਯੋਜਕ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕ੍ਰ. ਡਬਲਯੂ.ਜੇ.ਸੀ. ਨੰ. 717 ਦੇ 2006 ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 311 ਕ੍ਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਉਚਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰੇ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਚੁਣਾਵ ਕੀਤਾ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਦੋ ਸੰਭਵ ਨਤੀਜੇ ਹੀ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਫੈਸਲਾ ਯਾ ਤਾਂ ਬਾਹਰੀ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਆਇਕ ਸਮਝ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਾਟ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਸੱਤ ਰੈਂਡਮ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਆਇਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਜਨਤਕ ਛਵੀ ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾ ਲਈ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

52. ਉਕਤ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਸਥਾਈ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ 07.07.2009 ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਉਕਤ ਮਿੰਟਾਂ ਨੂੰ 14.07.2009 ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਏਜੰਡਾ ਆਈਟਮ ਨੰ.1(ii) ਅਧੀਨ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ 24.10.2008 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲਾ ਫੈਸਲਾ ਨਿਆਇਕ ਪਾਸੇ ਉਚਿਤ ਬੈਂਚ ਅੱਗੇ ਸੁਓ ਮੋਟੂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧੀਨ ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਥਾਈ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

“ਮਤਾ

ਇਹ ਮਤਾ ਪਾਈ ਗਈ ਹੈ ਕਿ 7 ਜੁਲਾਈ 2009 ਨੂੰ ਹੋਈ ਸਥਾਈ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਬੈਠਕ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸੋਧਾਂ ਸਮੇਤ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।

i. ਏਜੰਡਾ ਅਧੀਨ- ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ- ਇਹ ਮਤਾ ਪਾਈ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਮਾਣਯੋਗ ਜਸਟਿਸ ਵੀ.ਐਨ. ਸਿਨਹਾ ਵੱਲੋਂ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੀਮਤੀ ਯੋਗਦਾਨ ਦੀ ਸਰਾਹਨਾ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹੈ, ਜੋ ਹੁਣ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ (ਵੀ.ਐਨ. ਸਿਨਹਾ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਰਹੇ)।

ii. ਵੌਲਿਊਮ I ਦੇ ਏਜੰਡਾ ਆਈਟਮ ਨੰਬਰ 5 ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਵਧਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 24.10.2008 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਪਾਸੇ ਉਚਿਤ ਬੈਂਚ ਅੱਗੇ ਸੁਓ ਮੋਟੂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

iii. ਵਾਧੂ ਏਜੰਡਾ ਆਈਟਮ ਨੰਬਰ 2 ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਾਂਤ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ਨੂੰ ਔਰੰਗਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਫੈਮਿਲੀ ਕੋਰਟ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਜੱਜ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਨਵਾਦਾ ਵਿੱਚ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨਜ ਜੱਜ ਵਜੋਂ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਖਿਲੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਨੂੰ ਜਹਾਨਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨਜ ਜੱਜ ਵਜੋਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਨਵਾਦਾ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ।”

53. ਸਥਾਈ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਰਿਵੀਜ਼ਨ ਨੰਬਰ 1345 ਦੇ 2009 ਨੂੰ 'ਕਾਰਣ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਨਾਲ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਹੈ “ਬਿਹਾਰ ਦੀ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਥ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ।” ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਿੰਗਲ

ਜੱਜ ਨੇ ਉਕਤ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਰਿਵੀਜ਼ਨ ਨੂੰ, 02.12.2011 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ, ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ।

54. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਨੇ, ਰਿਵੀਜ਼ਨ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਦਿਆਂ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਰਣੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ:

a ਰਿਵੀਜ਼ਨਲ ਪਾਵਰ ਸੈਕਸ਼ਨ 401 CrPC ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਪੀਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ।

b) ਫਰਦ ਬਯਾਨ, ਜੋ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਵਾਹ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਨੇ ਉਕਤ ਬਯਾਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਖਮੀ (ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮਰਹੂਮ) ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ/ਸਰੀਰਕ ਸਿਹਤ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਵਾਹ ਦਾ ਨਾ-ਪੇਸ਼ ਹੋਣਾ, ਜੋ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਅਤੇ ਬਯਾਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਲਈ, ਫਰਦ ਬਯਾਨ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

c) PW-10, ਡਾਕਟਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਜਖਮੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਖਮ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤਿੰਨ ਜਖਮੀ ਬੇਹੋਸ਼ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਏ (ਜਖਮੀ) ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ (ਫਰਦ ਬਯਾਨ/ਬਯਾਨ ਤਹਿਰੀਰੀ)। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦਰੋਗਾ ਰਾਏ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਪਹਿਲੀ ਮਦਦ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਰੇ ਜਖਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਦਰ ਹਸਪਤਾਲ, ਚਾਪਰਾ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

d) ਡਾ. ਬੀ.ਡੀ. ਪ੍ਰਸਾਦ ਨੇ ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਏ ਦਾ ਪੋਸਟ-ਮੌਰਟਮ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਭਿਯੋਗ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 294 ਅਧੀਨ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੋਸਟ-ਮੌਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਉਕਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

e) CW-1 ਲਾਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਇੱਕ ਸੁਣੀ-ਸੁਣਾਈ ਗਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਦੋ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨਵਾਚਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿਖਲਾਈ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। (ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਇੱਕ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਜਾਂਦਿਆਂ CW-1 ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿਖਲਾਈ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਵਰਤਾਇਆ।)

f) ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਅਭਿਯੋਗ ਗਵਾਹ ਦੇ ਤੱਥ ਦੀ CW-1 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਬਜਾਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ CW-1 ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਅਭਿਯੋਗ ਗਵਾਹ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ।

g) ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ CW-1 ਨੂੰ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਵਿੱਚ ਨਾਮਜ਼ਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਪੀਰਬਹੋਰ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਜਖਮੀ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਪ੍ਰਾਈਮਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਹੈਲਥ ਸੈਂਟਰ (PMHC) ਵਿੱਚ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

h) ਜ਼ਾਹਿਰਾ ਸ਼ੇਖ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਾਂਪ੍ਰਦਾਇਕ ਨਫ਼ਰਤ ਅਤੇ ਬੇਮੇਲਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਹੰਗਾਮੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਹਰੇਂਦਰ ਰਾਏ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ।

ਕੁਝ ਸਾਮੂਹਿਕ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲਾ ਕੁਝ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਰੰਗ ਰੱਖਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਉਸੇ ਜਾਂ ਜ਼ਾਹਿਰਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਾਂਗ ਗੂੜ੍ਹਾ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

55. ਅਸੀਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੂਲ ਰਿਕਾਰਡ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ।

56. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਰਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

04.05.2009 ਨੂੰ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੱਜ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਉੱਠਾਏ ਗਏ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੇਸ ਦੇ ਟਰਾਇਲ ਦੇ ਢੰਗ ਅਤੇ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀਅਤਾ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਕੇਸ ਦਾ ਟਰਾਇਲ 13.07.2007 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਹੇਬੀਅਸ ਕੋਰਪਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ Cr.WJC No. 717/2006 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਨਿਆਂ ਦੇ ਮਜ਼ਾਕ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇ-ਨੇਵੋ ਟਰਾਇਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨੂੰ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਸੀ।

ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਂਚਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਕੇਸ ਦਾ ਟਰਾਇਲ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਖਾਸ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਕੇਸ ਦਾ ਖਾਸ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 24(8), Cr.P.C. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸ ਸਾਲ ਤੱਕ ਵਕੀਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਅਭਿਆਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜੇ ਵਿਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਗਲਤ ਹਨ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਖਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਹੈ।

CW-1 ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰਾਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। CW-1 ਦੇ ਇਕੱਲੇ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਮੇਤ, ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਫ ਬੈਰ ਜਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

57. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਤੋਂ 8 ਲਈ ਉਪਸਥਿਤ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤੇ: a) ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਿਆਂਪੂਰਨ, ਵੈਧ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਹੈ, ਟਰਾਇਲ ਦੌਰਾਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ।

b) ਇਹ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਗਵਾਹ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।

c) ਲਾਲੂਮਨੀ ਦੇਵੀ ਦੀ (ਸੀਡਬਲਯੂ-1) ਗਵਾਹੀ ਸਿਖਲਾਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

d) ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ।

e) ਜਿਸ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਜਖਮੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਏ ਵੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ।

f) ਨਾ ਤਾਂ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਭਾਵੇਂ ਔਪਚਾਰਿਕ ਸੁਰਤ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ।

g) ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਸੀਮਿਤ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵੀ ਹੋਵੇਗੀ।

h) ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਕ੍ਰਿਤੀ ਜਾਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਬੇਨਿਯਮਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭੀ ਗਈ ਜਾਂ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

i) ਇਸ ਅਪੀਲ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਸੀਮਿਤ ਹੈ, ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

58. ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਰਾਜ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

59. ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਟਰਾਇਲ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੱਥ, ਜਾਂਚ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਗਲਤੀਆਂ, ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ, ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਟਰਾਇਲ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ਿਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ, ਇੰਸਪੈਕਟਿੰਗ ਜੱਜ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਤੱਥ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਤੀਜੇ, ਜ਼ਰੂਰ ਦੱਸੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਟਰਾਇਲ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਭਿਯੋਗ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ:

60. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀਆਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

a) ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜੇਕਰ ਲਿਖਾਰੀ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਲਿਖਾਰੀ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਲਿਖਾਈ ਅਤੇ ਦਸਤਖਤ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

b) ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਅਭਿਯੋਜਨ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਇਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਚੂਕ ਹੈ।

c) ਰਿਕਵਰੀ/ਜ਼ਬਤੀ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਅਭਿਯੋਜਨ ਗਵਾਹਾਂ ਦਾ ਨਾ-ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ, ਮੌਕੇ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਤੱਕ ਲੈ ਜਾਣਾ, ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਦੇ ਹੋਰ ਔਪਚਾਰਿਕ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਹੋਣਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਭਿਯੋਜਨ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਦੁਰਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਚੂਕ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

d) ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਅਭਿਯੋਜਕ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ 311 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਰਹ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਜੋ ਬਚਾਅ ਦੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਲੋਕ ਅਭਿਯੋਜਕ ਦੀ ਦਾਗਦਾਰ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

D) ਕੀ ਇੱਕ ਅਭਿਯੋਜਨ ਗਵਾਹ (ਇੱਕ ਬੁਢੀਆ, ਕਮਜ਼ੋਰ, ਪੇਂਡੂ, ਨਿਰਕਸ਼ਰ ਔਰਤ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਘਟਨਾ ਦੀ ਅੱਖੋਂ-ਦੇਖੀ ਗਵਾਹ), ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਾਸ-ਜਿਰਹ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ (ਇੱਕ ਹੋਰ ਜਿਉਂਦਾ ਪੁੱਤਰ) ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ," ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਚੈਕਰਡ ਅਤੇ ਅਸਾਮਾਨ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ?

61. ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੁੱਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

A) ਕੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ, ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ, ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 13.03.2007 ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ (ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਰਿਕਾਰਡ) ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ, ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਸਬੂਤ ਦੇ ਇੱਕ ਟੁਕੜੇ ਵਜੋਂ ਜਨਤਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਾ ਅਤੇ, ਜੇਕਰ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ? ਅ) ਕੀ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਆਚਰਣ, ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਥਿਤੀ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਦੋਸ਼ੀ?

ਗ) ਕੀ ਐਫਆਈਆਰ ਜਾਂ ਬਿਆਨ ਤਹਿਰੀਰੀ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਮੁਕੱਦਮੇ ਸਬੂਤ ਦਾ

ਇੱਕ ਟੁਕੜਾ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ ਐੱਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਜਾਂ ਬਯਾਨ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਣੋ ਤਹਿਰੀਰੀ ਨੂੰ ਮਰਨ ਦੇ ਐਲਾਨ ਵਜੋਂ?

ਡੀ) ਕੀ ਇਸਤਗਾਸਾ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ (ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਕਮਜ਼ੋਰ, ਪੇਂਡੂ, ਅਨਪੜ੍ਹ ਔਰਤ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅੱਖ- ਘਟਨਾ ਦੇ ਗਵਾਹ), ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਰਾਸ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ- ਇਮਤਿਹਾਨ ਕਿ “ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰ (ਇਕ ਹੋਰ ਜਿੰਦਾ ਪੁੱਤਰ) ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣ ਲਈ, "ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਜਿਹੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇੱਕ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਸਬੂਤ ਬਣਨ ਲਈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਸ ਦੇ ਚੈਕਰਡ ਅਤੇ ਅਸਧਾਰਨ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼?

ਮੁੱਦਾ (ਏ): - ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦੀ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਯਤਾ:

62. ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਨੁਸਾਰ, ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਦੇ ਕੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਿਆਇਕ ਨੋਟਿਸ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 56 ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਨਿਯਮ ਦਾ ਅਪਵਾਦ ਹੈ।

63. ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 56 ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ “ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਤੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲਵੇਗੀ।" ਦੀ ਧਾਰਾ 57 ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਕਦਮ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੂਚੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ "ਸ਼ੱਕ" ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ "ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ"। ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 58 ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਏਜੰਟ ਅਦਾਲਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਜਾਂ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਹਨ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਫਿਰ ਅਜਿਹੇ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਤਿੰਨ ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਅਰਥਾਤ 56 ਤੋਂ 58 ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਹੇਠਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

“56. ਨਿਆਂਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।--ਕੋਈ ਤੱਥ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲਵੇਗੀ, ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

"57. ਤੱਥ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਨਿਆਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।—ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਨਿਆਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:—

(5) ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜਸ਼ਾਹੀ ਗ੍ਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਅਤੇ ਆਇਰਲੈਂਡ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਾਮਰਾਜ ਦਾ ਰਾਜਤਿਲਕ ਅਤੇ ਹਸਤਾਖਰ।

(6) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੋਹਰਾਂ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਨਿਆਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਹੈ: ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਾਹਰ ਸਥਾਪਿਤ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਰਾਉਨ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਦੇ [ਅਧਿਕਾਰ] ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ; ਐਡਮਿਰਲਟੀ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਨੋਟਰੀਜ਼ ਪਬਲਿਕ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ, ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦੇ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਐਕਟ ਜਾਂ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ;

(7) ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਪਬਲਿਕ ਦਫ਼ਤਰ ਭਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਦਾਖਲਾ, ਨਾਮ, ਸਿਰਲੇਖ, ਫੰਕਸ਼ਨ, ਅਤੇ ਦਸਤਖਤ, ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੀ ਸੂਚਨਾ [ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਗਜ਼ਟ] ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ;

(8) ਹਰ ਉਸ ਰਾਜ ਜਾਂ ਸਾਵਰਨ ਦਾ ਅਸਤਿਤਵ, ਸਿਰਲੇਖ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਝੰਡਾ ਜਿਸ ਨੂੰ 10[ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ] ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ;

(9) ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਭਾਜਨ, ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਵਿਭਾਜਨ, ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਸੂਚਿਤ ਪਬਲਿਕ ਤਿਉਹਾਰ, ਵਰਤ ਅਤੇ ਛੁੱਟੀਆਂ;

(10) 10[ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ] ਦੇ ਅਧੀਨ ਖੇਤਰ;

(11) [ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ] ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਰਾਜ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਿਚਕਾਰ ਯੁੱਧ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ, ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਸਮਾਪਤੀ;

(12) ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਿਪਟੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ, ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਨਿਰਵਾਹ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਵਕੀਲ, ਅਟਾਰਨੀਜ਼, ਪ੍ਰੋਕਟਰਜ਼, ਵਕੀਲ, ਪਲੀਡਰਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਜਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹਨ;

(13) ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਜਾਂ ਸਮੁੰਦਰ 'ਤੇ ਰਸਤੇ ਦਾ ਨਿਯਮ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪਬਲਿਕ ਇਤਿਹਾਸ, ਸਾਹਿਤ, ਵਿਗਿਆਨ ਜਾਂ ਕਲਾ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ, ਅਦਾਲਤ ਉਚਿਤ ਕਿਤਾਬਾਂ ਜਾਂ ਹਵਾਲਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਰੁਜੂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਦਾ ਨਿਆਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਕਿਤਾਬ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈ ਸਕੇ।

58.. . ਮੰਨੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।—ਕੋਈ ਵੀ ਤੱਥ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਏਜੰਟਾਂ ਨੇ ਸੁਣਵਾਈ ਵੇਲੇ ਮੰਨਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਜਤਾਈ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਹੇਠ ਕਿਸੇ ਲਿਖਤ ਦੁਆਰਾ ਮੰਨਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਹੋਣ, ਜਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਪਲੀਡਿੰਗ ਦੇ ਕਿਸੇ ਨਿਯਮ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਲੀਡਿੰਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਕੋਰਟ ਆਪਣੀ ਵਿਵੇਕ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੰਨੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਵੀਕਾਰਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ।"

64.ਅਸੀਂ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 56 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਾਂ, ਜੋ ਕਿ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਕੁਝ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਣ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਯਾ ਤਾਂ ਆਮ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹੀਅਤ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰਤ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਕਾਰਡ ਜਾਂ ਕੋਰਟ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ। ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਦਾ ਨਿਆਇਕ ਨੋਟਿਸ ਤਦ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਇਸ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 56 ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਠੋਸ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਲਈ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਮੁੜ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਨਿਆਇਕ ਨੋਟਿਸ ਕਿਵੇਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਬਿਹਤਰ ਚਿੱਤਰ ਮਿਲ ਸਕੇ:

a) ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਉੰਨੀ1 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 27 ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"27. ਇਹ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਆਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਕੈਮੀਕਲ ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਿੱਥੇ ਐਥਿਲ ਅਲਕੋਹਲ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।" ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਮੂਨਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਮੂਨਾ ਭੇਜਣ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਐਥਿਲ ਅਲਕੋਹਲ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਧ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਨਮੂਨਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਔਪਚਾਰਿਕ

ਕੈਮੀਕਲ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਬਨਾਮ ਬਸਵਰਾਜ ਕੇ.ਜੇ. ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ ਨੰਬਰ 21 ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

"21. ਇੱਕ ਰਾਹਤ ਸਿਰਫ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਬੂਤ ਵੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੀ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਤਦ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਦਲੀਲ ਇੱਕ ਮੁੱਦੇ 'ਚ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਤੱਥ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਇੰਨਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਇੱਕ ਨਿਆਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)"

ਵੇਦ ਮਿੱਤਰ ਗਿੱਲ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਟੀ., ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 26 ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"26....ਭੱਜੇ ਹੋਏ ਅਧੀਨਸਥ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਬੱਬਰ ਖਾਲਸਾ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ, ਇੱਕ ਜਾਣੀ ਪਛਾਣੀ ਅਤੇ ਡਰਾਉਣੀ ਅੱਤਵਾਦੀ ਸੰਗਠਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਰਨ ਸੀ, ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ/ਅਰਜੀਦਾਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਆਮ ਗੱਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਨਿਆਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਰਨ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਗਵਾਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਜਾਂ ਵਿਕਲਪਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜਿਹੜੇ ਗਵਾਹ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ, ਉਸੇ ਕਾਰਨ ਲਈ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਗਏ।"

d) ਜੋਸਫ ਐਮ ਪੁਥੁਸੇਰੀ ਬਨਾਮ ਟੀ.ਜੇ. ਸ਼ੇਂਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 116 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਕੇਰਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਚੋਣ ਦੇ ਐਲਾਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਖਿਲਾਫ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ...

ਨੰਬਰ 106, ਕੱਲਪਾਰਾ ਹਲਕੇ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖਾਲੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 123 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ 4 ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਖੋਜਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਸ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 65 ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 56 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ:

"65. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ "ਕ੍ਰਾਈਮ" ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੀਲੀ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਵਜੋਂ ਸੰਖੇਪ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਿ "ਕ੍ਰਾਈਮ" ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਇੱਕ ਪੀਲੀ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਇੱਕ ਰਾਏ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਤੱਥ ਦਾ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 56 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 57 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਆਇਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੂਚਿਤ ਤੱਥ ਵਜੋਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਵਾਦਿਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ "ਕ੍ਰਾਈਮ" ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਇੱਕ ਪੀਲੀ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਮੈਗਜ਼ੀਨ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀਆਂ ਸਮਗਰੀਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ।"

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

66. ਕਿਸੇ ਵੀ ਤੱਥ ਦਾ ਨਿਆਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

(i) ਨਿਆਇਕ ਨੋਟਿਸ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 56 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਹੈ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਸਬੂਤ ਦੇ ਆਮ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਅਪਵਾਦ ਕਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਤੱਥ।

(ii)। ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 56 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਦਾ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵੀ ਤੱਥ ਅਦਾਲਤ

ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਹਰ ਕਿਸੇ ਲਈ, ਜੋ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਸਦੀਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਰਿਕਾਰਡ ਦਾ ਚਿਹਰਾ, ਆਦਿ

(iii)। ਦੁਰਲੱਭ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤੱਥ ਦਾ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ, ਅਤੇ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਦੋਸ਼ ਜਾਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਓ।

67. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤੱਥ ਦਾ ਨਿਆਇਕ ਨੋਟਿਸ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਪਰ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲਾ ਇਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਕੋਰਟ ਨੂੰ, ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਲੱਭਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇਬੀਅਸ ਕੋਰਪਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਜੱਜ ਦੇ ਨੋਟਸ, ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਅਤਿਰਿਕਤ ਮਹਾਨਿਰੀਖਣਕ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਸੀਡਬਲਯੂ-1 ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਲਾਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਦਰਜ ਬਿਆਨ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਦਾਇਰ ਉਸ ਦਾ ਹਲਫਨਾਮਾ, ਉਸ ਦਾ ਭੁਪਬਰੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜੱਜ ਦੇ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਹੇਬੀਅਸ ਕੋਰਪਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਜੱਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਅੱਗੇ ਬਿਆਨ/ਖੁਲਾਸਾ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਸਮਗਰੀਆਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਪਹੁੰਚੇ ਕੁਝ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼, ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਅਤੇ ਖੋਜਾਂ ਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਸੰਸਕਰਣ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਤਾਕਤ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਬਲਕਿ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਵੀ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਢਹਿੰਦਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੀ ਇੱਕ ਨਿਆਇਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਅਣਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਢੰਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਆਚਰਣ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਬਾਵਜੂਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੇ।

68. 13.03.2007 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲਾ ਫੈਸਲਾ, ਜੋ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ, ਅਚ੍ਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰਤ ਸਮੱਗਰੀਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਆਡੀ ਅਲਟਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਮਸ਼ਾਲ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲਾ ਅਸਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ, ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਖੋਜਾਂ ਦਾ ਨਿਆਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਇਹ ਅਦਾਲਤ 13.03.2007 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਨਿਆਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ, ਜਨਤਕ ਅਭਿਯੋਜਕ, ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਨਿੰਦਣਯੋਗ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਣਚਾਹੇ ਪੱਖਪਾਤ ਦੇਣ ਲਈ ਵਿਸਤਾਰ ਦੇਣ ਲਈ।

69. ਇੱਕ ਹੋਰ ਲਾਤੀਨੀ ਮੁਹਾਵਰਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਨਿਆਇਕ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਉਪਯੋਗੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, "ਰੇਸ ਜੁਡੀਕਾਟਾ ਪ੍ਰੋ ਵੇਰੀਟੇਟ ਐਕਸੀਪੀਤੂਰ"।

ਮੁੱਦਾ (ਬੀ): - ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ-ਧਾਰਾ 8:

70. ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਬਾਰੇ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਮੁੱਖ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਮੁੜ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ:

“8. ਮਕਸਦ, ਤਿਆਰੀ ਅਤੇ ਪਿਛਲਾ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ. —
ਕੋਈ ਵੀ ਤੱਥ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁੱਦੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਤੱਥ ਲਈ ਮਕਸਦ ਜਾਂ ਤਿਆਰੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਏਜੰਟ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਮੁਕੱਦਮੇ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਜਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁੱਦੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਤੱਥ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਜਿਸ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਹੈ, ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁੱਦੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਤੱਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਚਾਹੇ

ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਹੋਵੇ।"

ਧਾਰਾ 8 ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ (ਈ) ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਕੁਝ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ, ਜੋ ਇੱਥੇ ਮੁੜ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ:

"ਉਦਾਹਰਣ (ਈ) -ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

ਤੱਥ ਜੋ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਬਾਅਦ, ਏ ਨੇ ਸਬੂਤ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੇ ਜੋ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਅਨੁਕੂਲ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਜਾਂ ਛੁਪਾਇਆ, ਜਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ, ਜਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਝੂਠੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਬੋਰਨ ਕੀਤਾ, ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਹਨ।"

71. ਅਨੰਤ ਚਿੰਤਾਮਨ ਲਾਗੂ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਦੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦਿਲਚਸਪ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬੰਬਈ 7 , ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਸ ਕੇਸ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਤਲ, ਦੇ ਆਚਰਣ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਛੂਹਿਆ ਹੈ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਘਟਨਾ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀ, ਅਤੇ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨ ਅਦਾਲਤ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ਤਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇਗੀ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਅੰਸ਼ ਇੱਥੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:

"...ਇੱਕ ਆਪਰਾਧਿਕ ਟ੍ਰਾਇਲ, ਬੇਸ਼ੱਕ, ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਉਹ ਲਗਾਏ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਵਿਵਹਾਰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਾਜਬ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਾਸੂਮੀਅਤ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਵਹਾਰ ਹੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ...

***

ਲਕਸਮੀਬਾਈ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਤੋਂ ਕੀ ਨਿਸਚਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਇੱਕ ਮੁੱਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਪੜਾਅ ਤੇ ਕੇਵਲ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਪਿਛਲਾ ਵਿਵਹਾਰ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨਾਲ ਅੰਤਰਨਿਹਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਮਕਸਦ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਵੇਗਾ...

***

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਦਲੀਲਾਂ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਪੂਰੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਹੁਣ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲਕਸਮੀਬਾਈ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਵਿਵਹਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਜਾਲ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੇਵਲ ਉਸ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ...

72. ਜਿਸ ਕੇਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਨਿਪਟ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ-ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਨੇ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੰਭਵ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅਭਿਯੋਗ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਦੀ ਉੱਚ-ਹੱਥੀ ਦੀ ਇੱਕ ਔਜ਼ਾਰ ਵਜੋਂ ਵਰਤੀ ਗਈ ਸੀ।

73. ਇੱਕ ਸਪਸ਼ਟ ਸਵਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਝਦਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉੱਠਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਉਹ ਕਿਉਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਾਧਨ ਸਮਰੱਥ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਸ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਉਹ ਟਰਾਇਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਜਵਾਬ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਝਦਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਹਿਜ ਹੀ ਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਮਨ ਨਤੀਜੇ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਤ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਦਾ ਬਾਅਦ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਉਸ ਘਟਨਾ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਜੋ 25.3.1995 ਨੂੰ

ਸਵੇਰੇ 9 ਵਜੇ ਵਾਪਰੀ ਸੀ।

74. ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਲਾਤੀਨੀ ਮੈਕਸਿਮ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਸਹੀ ਮਾਇਨੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਬੋਝ ਵੀ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, "ਕੁਈ ਸੈਂਟਿਟ ਕੋਮੋਡਮ, ਸੈਂਟਿਰੇ ਦੇਬੇਟ ਏਟ ਓਨਸ"

ਮੁੱਦਾ (ਸੀ): -ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਬਯਾਨ ਤਹਿਰੀਰੀ/ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ

75. ਕੇਸ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ, ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ, ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 56 ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਹੇਬੀਅਸ ਕੋਰਪਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੁਝ ਨਿਸਚਾਇਆਂ ਅਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਿਆਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ।

76. ਕੇਸ ਰਿਕਾਰਡ ਅਨੁਸਾਰ, ਘਟਨਾ 25.03.1995 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 09:00 ਵਜੇ ਵਾਪਰੀ ਸੀ। ਜਖਮੀ ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਏ ਦਾ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ (ਬਯਾਨ ਤਹਿਰੀਰ) ਸੀ.ਐਚ.ਸੀ, ਪਨਾਪੁਰ ਵਿੱਚ, 25.03.1995 ਦੀ ਸਵੇਰੇ 10:30 ਵਜੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ 25.03.1995 ਨੂੰ ..... ਘੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਜਖਮੀ ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਏ ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ (ਬਯਾਨ ਤਹਿਰੀਰ) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੀ, ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲੀ ਸੱਟਾਂ ਕਾਰਨ ਮਰ ਗਿਆ। ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ ਨੂੰ 26.03.1995 ਨੂੰ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਅਗਾਊਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ 27.03.1995 ਨੂੰ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਸੀ।

77. ਟ੍ਰਾਇਲ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਅਕਥਨੀਯ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਲਟ-ਫੇਰ ਕਾਰਨ, ਔਪਚਾਰਿਕ ਗਵਾਹ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਕਲਰਕ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਦਰਜ ਹੋਣ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ/ਬਯਾਨ ਤਹਿਰੀਰ, ਨਾਲ ਨਾਲ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਜੋਂ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਤੱਥ, ਸਿਵਾਏ ਸੀ.ਡਬਲਯੂ-1 ਲਲਿਤਮੂ ਦੇਵੀ (ਮ੍ਰਿਤਕ ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਏ ਦੀ ਮਾਂ) ਦੇ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਡਰ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਖਰੀਦੇ ਜਾਣ ਦੇ ਡਰ ਕਾਰਨ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਗਏ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ-10, ਡਾ. ਸੁਧੀਰ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਪੱਖ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ (ਚਾਰ ਵਾਰ) ਕਿਹਾ ਕਿ "ਜਖਮੀ ਬੇਹੋਸ਼ ਸਨ", ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਜਖਮ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ "ਜਖਮੀ ਬੇਹੋਸ਼ ਸਨ"।

78. ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਨਿੰਦਣਯੋਗ ਵਿਵਹਾਰ ਨੇ ਵੀ ਟ੍ਰਾਇਲ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਇਨਸਾਫ ਦੀ ਗਲਤੀ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਵਾਦਿਤ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਰਾਏ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਜ਼ਬਤੀ ਸੂਚੀ ਗਵਾਹ ਸੀ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਲੋਂ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ) ਨੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਆਪਣੀ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਦੋ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਮਤ ਨਗੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬਯਾਨ ਤਹਿਰੀਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਜੋਂ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਸਨ ਪਰ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਲੋਂ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹਾਂ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ) ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਆਵੇਦਨ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਆਵੇਦਨ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ, ਮਿਤੀ 18.10.2008 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਵੇਦਨ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਜ਼ਬਤੀ ਸੂਚੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਰਾਏ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾ ਗਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਹੇ ਜਿਹੇ ਹਲਕੇ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੁਖਦਾਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਪਣਾਇਆ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਵਲੋਂ 13.03.2007 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕੀਤਾ ਸੀ ਹੇਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ।

79. ਭਾਵੇਂ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਿ ਸੋਧ ਸ਼ਕਤੀ ਸੈਕਸ਼ਨ 401 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਪੀਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਸੈਕਸ਼ਨ 386, 389, 390 ਅਤੇ 391ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਪੀਲੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ।

80. ਹੁਣ ਇਸ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਕੀ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਜਾਂ ਬਯਾਨ ਤਹਿਰੀਰ ਨੂੰ

ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਭਿਯੋਗ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਜਾਂ ਬਯਾਨ ਤਹਿਰੀਰ ਨੂੰ ਮਰਣ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ।

81. ਇਹ ਇੱਕ ਬੇਬਾਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 74 ਅਧੀਨ ਬਚਾਅਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

a ਚੰਨੱਪਾ ਅੰਦਨੱਪਾ ਸਿੱਦਾਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਰਾਜ8 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕਰਨਾਟਕ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ:

"3. ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਜਨਤਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਹੈ ਜੋ ਅਧਿਕਾਰਤ ਡਿਊਟੀ ਦੇ ਨਿਰਵਾਹ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 74 ਅਧੀਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ। ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 76 ਅਧੀਨ, ਹਰ ਜਨਤਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਿਸ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇਖਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਗ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਫੀਸ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ 'ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਦੇਣ ਲਈ ਬੱਧ ਹੈ।"

b ਗੁਜਰਾਤ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸਿੰਗਲ ਬੈਂਚ ਨੇ, ਜਯੰਤੀਭਾਈ ਲਾਲੂਭਾਈ ਪਟੇਲ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ9 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਕੱਢਿਆ:

"10. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਕੋਡ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਅਧੀਨ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 21 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਅਤੇ (2) ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 74 ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"

c ਸ਼ਿਆਮ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਯੂ.ਪੀ. ਅਤੇ ਓਰਸ10 ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅੱਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ।

d ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ, ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਜਨਹਿੱਤ ਯਾਚਿਕਾ ਨਾਲ ਨਿਪਟ ਰਹੀ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਕੋਰਟ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਮੋਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਮਿਸਟਰ ਅਜੈ ਚੌਧਰੀ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ11 ਸੀ, ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੈਕਸ਼ਨ 74 ਅਧੀਨ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਹੈ।

e ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ, ਛੱਤੀਸਗੜ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਬੈਂਚ ਨੇ ਨਰੇਂਦਰ ਰਾਜਪੂਤ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਛੱਤੀਸਗੜ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਭਾਗ (ਪੁਲਿਸ) ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ12 ਰਾਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

82. ਇਹ ਕੋਰਟ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸੈਕਸ਼ਨ 74 ਅਧੀਨ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਹੈ।

83. ਹੁਣ, ਜੋ ਕੁਝ ਵੇਖਣਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਜਨਤਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸਿਰਫ ਇਸ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਤੱਥ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਧਾਰਣ ਤਰੀਕਾ ਤਦ ਹੀ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਐਤਰਾਜ਼ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਰਟ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਤੱਥ ਨੂੰ ਤਬ ਸਾਬਤ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗ ਹੈ ਆਧਾਰਿਤ ਇਸ 'ਤੇ ਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਖ 'ਤੇ, ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕੀ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਸਮੱਗਰੀ ਬਾਰੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਕਿਵੇਂ ਤਿਆਰ/ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ।

84. ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੀ ਆਮ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਰੂਲਜ਼ (ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀ ਜੋ ਕਿ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਕੇਸ ਦੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਦੌਰਾਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 'ਪੇਪਰ ਨੰ.' ਅਤੇ 'ਸਬੂਤ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਲੇਖ, ਹਥਿਆਰ, ਸਮੱਗਰੀ, ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਵਜੋਂ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇ ਚਾਹੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਜਾਂ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ (ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਸਬੂਤ ਲਈ ਐਕਸ-ਕਾ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਸਬੂਤ ਲਈ ਐਕਸ-ਖਾ ਵਜੋਂ)।

85. ਸਬੂਤ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼/ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਲਈ ਔਪਚਾਰਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਦੋ ਮੁੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ, ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਾ ਅਸਤਿਤਵ ਅਤੇ, ਦੂਜਾ, ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਵਾਹ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਉਸ ਗਵਾਹ ਦੁਆਰਾ ਜਿਸ ਕੋਲ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਵਿਚਾਰਧੀਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਵਜੋਂ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਹੀ ਗਈ ਗੱਲ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਅੰਤਿਮ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਗਵਾਹ ਦੀ ਪੂਰੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਬਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੋਰ ਕਾਰਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਤੌਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਤਿਮ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਇਹ ਨਿਸਚਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸੱਚ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਭਾਰ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਦੀ ਸਬੂਤੀ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

86. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਰਬਦਾ ਦੇਵੀ ਗੁਪਤਾ ਬਨਾਮ ਬਿਰੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਸਵਾਲ ਅਤੇ ਅਨ੍., ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 16 ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ:

"16. ...ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਸਿਰਫ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਵਿਵਾਦਿਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਵਜੋਂ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਕਰਨਾ ਇਸ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਉਚਿਤ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਵਾਹ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਸਬੂਤ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ 'ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨਾਲ ਜੋ ਮੁੱਦੇ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ'....."

87. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 'ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ' ਵਜੋਂ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਕਰਨਾ ਸਿਰਫ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਿੱਤਧਾਰਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਚਿੱਤਰ ਮਿਲ ਸਕੇ।

88. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ "ਸਾਡੇ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਜਸਟਿਸ ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਬੇਹੱਦ ਦਰਦਨਾਕ ਐਪੀਸੋਡ" ਵਜੋਂ ਨਿਪਟ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਹੇਬੀਅਸ ਕੋਰਪਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਨਿਆਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੈਸਵਾਲ ਜੋੜੇ ਦੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਖਿਲਾਫ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਅਰਥ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਲੋਕ ਅਭਿਯੋਜਕ, ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

89. ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਨਿਰਪੱਖ ਸੁਣਵਾਈ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਪੀੜਤ ਪੱਖ ਦਾ, ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਅਤੇ ਬਯਾਨ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪਹਿਲੂ ਤਾਹਰੀਰੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਰਸਮੀ ਗਵਾਹਾਂ ਦਾ ਗੈਰ-ਉਤਪਾਦਨ, ਅਰਥਾਤ, ਰਿਹਾਇਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਕਲਰਕ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ./ਬਾਯਾਨ ਤਹਿਰੀਰੀ ਅਤੇ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਰਾਏ ਦੇ ਨਾਲ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਨਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੀ ਹਸਤਾਖਰ ਕੀਤੇ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ/ਬਾਯਾਨ ਤਾਹਰੀਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਜੋਂ) ਵਜੋਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ FIR ਅਤੇ Bayan Tahriri, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਛੋਟ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

ਇਸ ਦੀ ਗੈਰ-ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ।

90. ਉਪਰੋਕਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਸਮਰਥਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਰਾਮ ਬਿਹਾਰੀ ਯਾਦਵ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਆਰਐਸ14 ਦਾ ਮਾਮਲਾ, ਢੁਕਵਾਂ ਐਬਸਟਰੈਕਟ ਜਿਸਦਾ ਇੱਥੇ ਹੇਠਾਂ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"ਪੈਰਾ 13. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸੇ ਗਏ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਮਾਮਲਾ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਜਾਂ ਚੂਕ ਨਾਲ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਜਾਵੇਗੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਇੱਕ ਹੈ ਜਿਥੇ ਰਿਕਾਰਡ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ Exh. 54 ਅਤੇ GD ਐਂਟਰੀ 517 ਲਿਆ ਕੇ ਗੜਬੜ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਉਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਜੋ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਬਲ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰੀ ਕਾਰਨ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਮੰਗਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮ ਜਾਂ ਚੂਕਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਭਿਯੋਗ ਦੀਆਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੀਤੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਲਈ ਇਨਾਮ ਦੇਣ ਵਰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਅਭਿਯੋਗ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਚੂਕਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਦੂਸ਼ਿਤ ਵਿਵਹਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਂਚਣਾ ਪਵੇਗਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਰਾਰਤ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਨੂੰ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਏਜੰਸੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਨਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਹਿਲਾ ਦੇਵੇਗਾ।"

91. ਹੁਣ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੁੱਦਾ ਉੱਠਦਾ ਹੈ FIR/ਬਯਾਨ ਤਹਿਰੀਰੀ ਨੂੰ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਜ਼ਖਮੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਬਯਾਨ FIR ਵਜੋਂ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਬਯਾਨ ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 32 ਅਧੀਨ ਸਵੀਕਾਰਯ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਪੂਰੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜਾਂ ਕੇਸ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕਥਾ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਲਈ ਪੁਸ਼ਟੀਕਰੋਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਇੱਕ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕਲਾ ਆਧਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

92. ਮੁੰਨੂ ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ:

"ਪੈਰਾ 5. ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨਾਂ ਬਾਰੇ, ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਖਾਮੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਬਿਆਨ, ਜੋ ਕਿ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਬਰੀਰੋ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਬਿਆਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਉਹ ਐਕਸ. ਪੀ-14 ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਮਾਨ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਵਜੋਂ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਮਾਨਤਾ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਲਤ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਅੱਗੇ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬਹਾਦੁਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਕਾਰਨ ਮਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 32(1) ਅਧੀਨ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ। ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਮਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਆਨ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ।

ਪੈਰਾ 6. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਿਆਨ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੱਚੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਖਾਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਭਲੀਭਾਂਤ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂਤਰੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਦਾ ਨਾ ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਹੈ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਰੱਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਤਬ ਤੱਕ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦ ਤੱਕ ਇੱਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ..." ਪੈਰਾ 10. ਅਸੀਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਸੱਚੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਵੀ ਇਸ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਹਾਂ ਕਿ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਦੋ ਬਿਆਨ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬਹਾਦੁਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ

ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਬੈਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੋ ਲੋਕ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਹਾਦੁਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਸਾਥੀ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਵੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਬੈਰ ਜਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਦੋ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਕੋਈ ਵੀ ਖਾਮੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ ਜੋ ਕਿ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਬਾਹਰ ਦੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।*

93. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਾਮ ਬਿਹਾਰੀ ਯਾਦਵ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ* ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 6 ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ:

"ਪੈਰਾ 6. ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ - ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕਤਾ, ਸਵੀਕਾਰਯਤਾ, ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਸਬੂਤ ਦੀ ਕੀਮਤ - ਕਾਫੀ ਸੁਥਰੀ ਹੈ। ਅਕਸਰ 'ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਯਤਾ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਨਾਰਥੀ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਤੀਜੇ ਵੱਖਰੇ ਅਤੇ ਭਿੰਨ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਅਕਸਰ ਅਜਿਹੇ ਤੱਥ ਜੋ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਹਨ ਉਹ ਸਵੀਕਾਰਯ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ; ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜਿਹੇ ਤੱਥ ਜੋ ਸਵੀਕਾਰਯ ਹਨ ਉਹ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਜਾਂਚਣ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਾਖ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਕ੍ਰਾਸ-ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਵਾਲ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਵੀਕਾਰਯ ਹਨ। ਸਬੂਤ ਦੀ ਸਬੂਤੀ ਕੀਮਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਭਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਸਨੂੰ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਜਾਂਚਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਦਾ ਮੁੱਖ ਧਿਆਨ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕਤਾ ਜਾਂ ਸਵੀਕਾਰਯਤਾ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਐਕਸ. ਏ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਹੈ, ਇੱਕ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਉਸ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 32 ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰਯ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਸਬੂਤ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਿਯਮ ਦਾ ਅਪਵਾਦ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਸਬਸਟੈਂਟਿਵ ਸਬੂਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਸਬੂਸਟੈਂਟਿਵ ਸਬੂਤ ਵਾਂਗ ਇਸਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਕ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਭਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਇਹ ਇਕ ਤੱਥ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

94. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫਾਂ ਨੂੰ ਉਪਯੋਗੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਸੁਰੇਸ਼ ਚੰਦਰ ਜਾਨਾ ਬਨਾਮ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ, ਜੋ (2017) 16 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 466 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

"32.ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 32 ਅਧੀਨ ਮਰਣ ਬਿਆਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ ਬੇਮਕਸਦ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 32 ਦੇ ਅਧੀਨ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ 'ਨੇਮੋ ਮੋਰਿਤੁਰੁਸ ਪ੍ਰੇਸੁਮਿਤੁਰ ਮੈਂਟੀਰੇ' ਅਰਥਾਤ, ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨਾਲ ਝੂਠ ਬੋਲ ਕੇ ਮਿਲਣ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਮਰਣ ਬਿਆਨ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਹ ਅਚਰਜ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਮਰਣ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਇੱਕਮਾਤਰ ਆਧਾਰ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸਨੂੰ ਪੁਖਤਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ'। ਪੁਖਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਵਾਲਾ ਨਿਯਮ ਕੇਵਲ ਸਮਝਦਾਰੀ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ [ਹਵਾਲਾ ਪਾਨੀਬੇਨ (ਸਮਤ.) ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਗੁਜਰਾਤ, (1992) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 474; ਮੁੰਨਾ ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਅਨ੍ਹ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, (1976) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 104; ਰਾਜ ਯੂ.ਪੀ ਬਨਾਮ ਰਾਮ ਸਾਗਰ ਯਾਦਵ, (1985) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 552; ਰਾਮਾਵਤੀ ਦੇਵੀ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਬਿਹਾਰ, (1983) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 211]। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੇ ਮਰਣ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਜੀਵਿਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਬਿਆਨ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 32 ਅਧੀਨ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਬਲਕਿ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 157 ਅਧੀਨ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ [ਹਵਾਲਾ ਗਜੁਲਾ ਸੂਰਿਆ ਪ੍ਰਕਾਸਰਾਓ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਏ.ਪੀ., (2010) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 88]

33.ਇੱਕ ਆਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਮਰਣ ਬਿਆਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ, ਮਰਣ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਵਿੱਚ ਵਿਵੇਕ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਆਮ ਗੈਰ-ਮੈਡੀਕੋ-ਲੀਗਲ ਜੁਰਿੱਸਪ੍ਰਡੈਂਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿੱਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਵਿੱਚ ਕੋਤਾਹੀ ਅਤੇ ਮੈਡੀਕੋ-ਲੀਗਲ ਪਹਿਲੂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਮੈਡੀਕਲ ਜੁਰਿਸਪ੍ਰਡੈਂਸ ਵਿੱਚ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ [ਹਵਾਲਾ ਰਾਜ ਗੁਜਰਾਤ ਬਨਾਮ ਹਸੁਮਕ @ ਭਿਕਾ ਗੋਵਿਆ ਹਰਜੀ, (1996) 1 ਗੁਜ ਐਲ.ਆਰ. 292; ਮੁਨੀਕਮਲ

ਬਨਾਮ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਆਫ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਐਸ.ਐਸ.ਸੀ. ਆਨਲਾਈਨ ਮੱਧ 1251 ਅਤੇ ਇਰਿਦੁੱਤ ਹਰਨੰਦਨ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, 2008 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਆਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 1012 ਵਿੱਚ ਬੋਮ 4810]। ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਆਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਹਰ ਹਿੱਤਧਾਰਕ ਨੂੰ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਨਿਆਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਲੋਕ ਜੋ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਵਿਤਰਣ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਸਰਦਾਰ ਨਿਆਂ ਵਿਤਰਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਹਿੱਤਧਾਰਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿੱਚ, ਹਰ ਹਿੱਤਧਾਰਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਅੰਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵੱਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

34. ਆਖਰੀ ਪਹਿਲੂ ਖਾਮੀਆਂ ਵਾਲੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਅਭਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਲਾਪਰਵਾਹ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਛੱਡਤਾਂ ਜਾਂ ਗਲਤੀਆਂ, ਜੋ ਕਿ ਸਰਸਰੀ ਜਾਂਚ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਅਸਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੁਧਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਏਜੰਸੀ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹਿਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸਰਬੋਤਮ ਮਿਹਨਤ, ਗੰਭੀਰਤਾ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤਤਾ ਦਿਖਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। [ਹਵਾਲਾ ਰਾਮ ਬਿਹਾਰੀ ਯਾਦਵ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਬਿਹਾਰ, (1998) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 517]।

35. ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਹੋਵੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਸਮਾਜ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਾਜ, ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹਾਪਨ ਜਿਹੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਮਕਸਦ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੱਚ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਨਿਆਂ ਦੇ ਅਸਲ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਦੇ।

95. ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਏ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਬਯਾਨ ਤਹਿਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਘਟਨਾ ਅੱਤੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਇਸ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਆਈਆਂ ਸੱਟਾਂ ਕਾਰਨ ਮਰ ਗਿਆ। ਇਹ ਤੱਥ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਬਯਾਨ ਤਹਿਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਏ ਨੂੰ ਜਖਮੀ ਕੀਤਾ, ਨੂੰ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 32(1) ਅਧੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਧੀਨ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਸਬੂਤ ਕਿਸੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

96. ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ., ਜਾਣਕਾਰ ਦੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਪੂਰੇ ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਕੇਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ 'ਸਬੂਤ' ਲੱਭਣੇ ਪੈਣਗੇ ਜੋ ਮੁੱਦੇ ਵਿੱਚ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰ ਸਕਣ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਰਮਦਾ ਦੇਵੀ ਗੁਪਤਾ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ./ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵਸਨੀਯਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਜਿਸ ਲਈ ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਦੋਸ਼ੀ/ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਖਿਲਾਫ ਕੱਢੇ ਗਏ ਨਤੀਜੇ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਅਭਿਯੋਜਕ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ, ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਨਾਕਾਬਲ ਕਾਰਜ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਨਾਲ ਨਾਲ, ਇਕੋ ਇਕ ਦੋਸ਼ੀ ਸਬੂਤ ਸਮਤ ਲਾਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ (ਸੀਡਬਲਿਊ-1) ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਅੱਗੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮੁੱਦਾ (ਡੀ): ਸੀਡਬਲਯੂ-1 ਦੀ ਗਵਾਹੀ:

97. ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ./ਬਯਾਨ ਤਹਿਰੀਰੀ ਦੇ ਨਾਲ, ਜੋ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਯਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਸੀਡਬਲਯੂ-1 ਲਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਇੱਕ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ਾਰੋਪਣ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਸੀਡਬਲਯੂ-1 ਲਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਬਯਾਨ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ 29.08.1995 ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਅਭਿਯੋਗ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਕੋਰਟ ਦੇ ਗਵਾਹ (ਸੀਡਬਲਯੂ-1) ਵਜੋਂ ਸੱਦਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਬਯਾਨ 03.11.2006 ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ 13.03.2007 ਨੂੰ ਹੇਬੀਅਸ ਕੋਰਪਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ

ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ 24.10.2006 ਨੂੰ ਯਾਨੀ ਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਠੀਕ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਦੇ ਅਗਵਾ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪਟਨਾ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 311 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁੜ ਤੋਂ ਜਾਂਚਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਸੀਡਬਲਯੂ-1 ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਜਾਂਚਿਆ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ।

98. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚੁਕਾਈ ਗਈ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਸੀਡਬਲਯੂ-1 ਲਲਮੁਨੀ ਦੇਵੀ ਇੱਕ ਸੁਣੀ-ਸੁਣਾਈ ਗਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਦੋ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨੇਤਰੀ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇੱਕ ਸਿਖਲਾਈ ਗਵਾਹ ਹੈ। ਸੀਡਬਲਯੂ-1 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਭਿਯੋਗ ਗਵਾਹ ਦੇ ਤੱਥ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਬਜਾਏ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਸੀਡਬਲਯੂ-1 ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਭਿਯੋਗ ਗਵਾਹ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹੇ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਲਈ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨੇਤਰੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ (ਇੱਕ ਹੋਰ ਜਿਉਂਦਾ ਪੁੱਤਰ) ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ,'

99. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਕੱਢੇ ਗਏ ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਗਲਤੀ ਅਤੇ ਤੱਥ ਦੀ ਵੀ ਗਲਤੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਗੁਣ ਨੂੰ ਸਹੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

100. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਇਹ ਹੇਬੀਅਸ ਦਾ ਸੰਸਥਾਨ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੇਬੀਅਸ ਕੋਰਪਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ, ਸੁਓ ਮੋਟੋ ਰਿਵੀਜ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਸੈਕਸ਼ਨ 401 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕ੍ਰਪੀ ਦੇ ਨੋਟਸ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਸਥਾਈ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਰਿਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ, ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲਿਆ। ਸਥਾਈ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਮਿਨਟਾਂ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਨਵੀਨ ਸਿੰਨਹਾ ਦੀ ਤਾਰੀਖ 04.05.2009 ਦੀ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਉੱਤੇ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

101 ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਘਟਿਤ ਹੋਈਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰਵਿਊ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਹੇਬੀਅਸ ਕੋਰਪਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਆਪਰਾਧਿਕ ਟ੍ਰਾਇਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਿੱਤਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਅਤੇ ਨਿਰੀਖਣ ਜੱਜ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਤਾਰੀਖ 04.05.2009 ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸਨ।

102. CW-1 ਇੱਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਔਰਤ ਸੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਏ ਦੀ ਮਾਂ ਸੀ ਅਤੇ ਘਟਨਾ ਦੀ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਅਗਵਾ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਬਸ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਪਹਿਲੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਤਾਰੀਖ 03.11.2006 ਨੂੰ। ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ ਧਮਕੀ ਅਤੇ ਡਰ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਭਾਰੀ ਪਰਿਣਾਮ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉੱਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸੀ ਜਾਂ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਸੁਬਸਟੈਂਟਿਵ ਰਾਜ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ ਕਿ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਖੁਦ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ CW-1 ਨੂੰ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਵਿੱਚ ਨਾਮਜ਼ਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਪਿਲੀਭਰ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਉਹ PMHC ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਜਖਮੀ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

103. ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਅੰਤਰ ਜਾਂ ਭਿੰਨਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ CW-1 ਦੌਰਾਨ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਘਟਨਾ. ਇੱਕ ਗਵਾਹ, ਵਰਤਮਾਨ ਦੇ CW-1 ਵਾਂਗ ਕੇਸ, ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਿਕ ਮੈਮੋਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਘਟਨਾ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਲਈ. ਵਿਚ ਮਾਮੂਲੀ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਉਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਾਕ ਬੋਲਿਆ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ

ਦੁਆਰਾ "ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਣਾ" ਇੰਨੀ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਮੌਜੂਦਾ ਇੱਕ ਵਰਗੇ ਇੱਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ. ਜਦੋਂ ਸੀਡਬਲਯੂ-1 ਦਾ ਪੂਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਇੰਨੇ ਤੂਫਾਨਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਬੇਟੇ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ। ਮਾਂ (ਜੋ ਬੁੱਢੀ, ਅਨਪੜ੍ਹ, ਪੇਂਡੂ ਔਰਤ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਸਦਮਾ) ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਵਿਅਕਤੀ, ਉਸਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਦੂਜੇ ਮੌਕੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 311 ਦੇ ਤਹਿਤ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ., ਉਸ ਲਈ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦਾ ਆਖਰੀ ਮੌਕਾ ਸੀ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ.

104. ਸਾਨੂੰ CW-1 ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਅਸਾਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਏ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਐਲਾਨ। ਸਾਡਾ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੈਟਲ ਕੀਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੇਧਿਤ ਹੈ ਸਬੂਤ, ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬਾਲੂ ਸੁਦਾਮ ਖਾਲੜੇ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ 17, ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅੱਖ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ, ਜੋ ਅਸੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਾਭਦਾਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰੋ:

“ਮੌਖਿਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ

ਪੈਰਾ 25. ਅੱਖਣ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਇੱਕ ਔਖਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਅੱਖਣ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਲਈ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਜਾਂ ਸਟ੍ਰੇਟ-ਜੈਕਟ ਫਾਰਮੂਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਕ ਆਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅੱਖਣ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਲਈ ਨਿਆਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

“I. ਕਿਸੇ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਪਹੁੰਚ ਇਹ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ 'ਤੇ ਇਹ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਛਾਪ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚਣਾ ਬੇਹੱਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਮੀਆਂ, ਖਾਮੀਆਂ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਗਵਾਹ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਦੇ ਆਮ ਲਹਿਜੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਬੂਤ ਦਾ ਮੁੱਲਾਂਕਣ ਇਸ ਕਦਰ ਹਿਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਯੋਗ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

II. ਜੇਕਰ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਜਿਸ ਗਵਾਹ ਨੇ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਗਵਾਹ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਦੇ ਆਮ ਲਹਿਜੇ ਬਾਰੇ ਰਾਏ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸਬੂਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਭਾਰ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜਬ ਤੱਕ ਕਿ ਭਾਰੀ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਾਰਨ ਨਾ ਹੋਣ, ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਮੂਲੀ ਵਿਵਿਧਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮਾਮੂਲੀ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜਦੋਂ ਅੱਖੋਂ-ਦੇਖਿਆ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਲੰਬਾਈ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਲੋਂ ਕੁਝ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਪਰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਦੇ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਤਬ ਤੱਕ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਉਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਔਚਿਤ ਨਾ ਸਮਝੇ।

ਮਾਮੂਲੀ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਜੋ ਕਿਸੇ ਮਾਮੂਲੀ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਦਰਭ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਹਾਇਪਰ ਟੈਕਨੀਕਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਪਣਾਉਣਾ, ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੁਝ ਤਕਨੀਕੀ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵ ਦੇਣਾ ਜੋ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ।

ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮੂਲੀ ਵਿਚੋਲਣਾਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਪਣਾਉਣਾ (ਚਾਹੇ ਦੋ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਇੱਕੋ ਗਵਾਹ ਦੇ ਦੋ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ) ਨਿਆਇਕ ਜਾਂਚ ਲਈ ਅਵਾਸਤਵਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਹੈ।

ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਤੋਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਿਕ ਮੈਮੋਰੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖ ਸਕੇ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀਡੀਓ ਟੇਪ ਮਾਨਸਿਕ ਸਕ੍ਰੀਨ 'ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।

ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਛਾੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਗਵਾਹ ਨੇ ਉਸ ਘਟਨਾ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਜੋ ਅਕਸਰ ਚੌਂਕਾਣ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮਾਨਸਿਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨੂੰ ਸੋਖਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਨਿਰੀਖਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਖ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੋ ਕੁਝ ਇੱਕ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾ ਵੇਖ ਸਕੇ। ਇੱਕ ਵਸਤੂ ਜਾਂ ਗਤੀ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਮਨ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਛਾਪ ਛੱਡ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦਕਿ ਦੂਜੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਉਹ ਅਣਗੌਲੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੋਕ ਇੱਕ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਗਏ ਜਾਂ ਸੁਣੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਉਹ ਕੇਵਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹੀ ਯਾਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖੀ ਟੇਪ ਰਿਕਾਰਡਰ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਨਾ ਅਵਾਸਤਵਿਕ ਹੈ।

X. ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਹੀ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਦੀ ਅਵਧੀ ਬਾਰੇ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਲੋਕ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੁਰੰਤ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਹੀ ਜਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਫਿਰ, ਇਹ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸਮੇਂ-ਸੂਝ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

XI. ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਤੋਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਉਹ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਘਟਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਾਦ ਰੱਖ ਸਕੇ ਜਾਂ ਛੋਟੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਤਰਾਲ ਵਿੱਚ। ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਉਲਝਣ ਜਾਂ ਗੜਬੜ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

XII. ਇੱਕ ਗਵਾਹ, ਭਾਵੇਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਚਾ ਹੋਵੇ, ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਅਤੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਤਫਤੀਸ਼ ਕਾਰਨ ਭੌਂਚੱਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘਬਰਾਹਟ ਵਿੱਚ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇ, ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਬਾਰੇ ਉਲਝਣ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਜਾਂ ਤੁਰੰਤ ਦੇ ਪਲ ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਤੋਂ ਵੇਰਵੇ ਭਰ ਦੇਵੇ। ਗਵਾਹ ਦੇ ਅਵਚੇਤਨ ਮਨ ਕਦੇ ਕਦੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮੂਰਖ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਜਾਂ ਨਾ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਦੇ ਡਰ ਕਾਰਨ ਹਾਲਾਂਕਿ ਗਵਾਹ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਸੱਚਾ ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਬਿਆਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।

XIII. ਇੱਕ ਪਿਛਲਾ ਬਿਆਨ ਭਾਵੇਂ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਲੱਗੇ, ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੋਵੇ। ਜਦ ਤੱਕ ਪਿਛਲਾ ਬਿਆਨ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਨਾਕਾਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾ ਰੱਖੇ, ਭਾਵੇਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪਿਛਲੇ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸੀ ਹੋਵੇ, ਇੰਹ ਉਸ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮਦਦਗਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।"

ਭਰਵਾਡ ਭੋਗਿਨਭਾਈ ਹਿਰਜੀਭਾਈ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ, 1983 ਕ੍ਰਿ ਐਲ.ਜੇ. 1096 : ((1983) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 217 : ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1983 ਐਸ.ਸੀ. 753) ਲੀਲਾ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ, (1999) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 525 : ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1999 ਐਸ.ਸੀ. 3717 ਅਤੇ ਤਲਸ਼ੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. ਰਾਜ (ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1959 ਐਸ.ਸੀ. 1012)]

105. ਇਸ ਕੇਸ ਦੀ ਸੰਪੂਰਣਤਾ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੀ.ਡਬਲਯੂ.-1, ਲਾਲੂਮੀ ਦੇਵੀ (ਮ੍ਰਿਤਕ ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਏ ਦੀ ਮਾਂ) ਦੀ ਗਵਾਹੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ। ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਥਾਂ ਅਤੇ ਢੰਗ ਬਾਰੇ ਕਥਨ, ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੂਮਿਕਾ, ਆਦਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਾਲੂਮੀ ਦੇਵੀ (ਸੀ.ਡਬਲਯੂ.-1) ਨੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ./ਬਯਾਨ ਤਹਿਰੀਰੀ ਦੀਆਂ ਸਮਗਰੀਆਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।

106. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਮਾਨਿਆ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਰਸਤਾ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਰਨ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੱਥ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

107. ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਆਪਰਾਧਿਕ ਟ੍ਰਾਇਲ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸੇਦਾਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੋ ਕਿ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਜਨਤਕ ਅਭਿਯੋਜਕ, ਅਤੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ, ਸਭ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਆਪਰਾਧਿਕ ਵਿਤਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

108. ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਚ. ਭਜਨ ਲਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਅੰਸ਼ ਇੱਥੇ ਮੁੜ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"ਮਨੁੱਖੀ ਗਰਿਮਾ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿਆਰਾ ਮੁੱਲ ਹੈ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਜਾਂਚ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਗਲਤ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨਾਗਰਿਕ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ, ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਪੀੜਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਨਿਵਾਰਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਲੰਘਣ ਦੀ ਕਿਸਮ ਅਤੇ ਹੱਦ ਦਾ ਮੁੱਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਦਯਾ 'ਤੇ ਛੱਡੇ ਬਿਨਾਂ ਉਚਿਤ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਗਰਿਮਾ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿਆਰਾ ਮੁੱਲ ਹੈ।"

109. "ਅਭਿਯੋਜਕ ਨੂੰ ਰਾਜ, ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਅਭਿਯੋਜਕ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਿਆਂ ਦਾ ਮੰਤਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਦੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਅਭਿਯੋਜਨ ਪੱਖ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਦੋਸ਼ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਭਿਯੋਜਕ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਤੱਥ ਵਿੱਚ ਗਰਵ ਜਾਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।" 154ਵੀਂ ਕਾਨੂੰਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"ਅਭਿਯੋਜਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸਿਰਫ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਦੀ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਣ।"

110. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜ਼ਾਹਿਰਾ ਹਬੀਬੁੱਲਾ ਐੱਚ. ਸ਼ੇਖ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਨਿਆਂ ਦੇ ਉਚਿਤ ਸੰਚਾਲਨ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ:

"ਉਚਿਤ ਟ੍ਰਾਇਲ ਦੀ ਅਸਵੀਕ੍ਰਿਤੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਲਈ ਅਨਿਆਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੀੜਿਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਲਈ। ਉਚਿਤ ਟ੍ਰਾਇਲ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕ ਨਿਰਪੱਖ ਜੱਜ, ਇਕ ਉਚਿਤ ਅਭਿਯੋਜਕ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ। ਉਚਿਤ ਟ੍ਰਾਇਲ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਟ੍ਰਾਇਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ, ਗਵਾਹਾਂ, ਜਾਂ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਅਜਮਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਲਈ ਪੂਰਵਾਗ੍ਰਹ ਜਾਂ ਪਕਸ਼ਪਾਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਧਮਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਝੂਠੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਲਈ ਮੱਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਉਚਿਤ ਟ੍ਰਾਇਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਚਿਤ ਟ੍ਰਾਇਲ ਦੀ ਅਸਵੀਕ੍ਰਿਤੀ ਹੈ।"

"ਦੋਸ਼ੀ ਜਾਂ ਅਭਿਯੋਜਨ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਨਿਊਨਤਮ ਮਾਨਕਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵੀ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਨਿਵਾਰਯ ਹੈ ਕਿ ਨਿੰਦਾ ਸਿਰਫ ਉਸ ਟ੍ਰਾਇਲ ਦੇ ਬਾਅਦ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਣਵਾਈ ਅਸਲੀ ਹੋਵੇ, ਨਕਲੀ ਜਾਂ ਸਿਰਫ ਦਿਖਾਵਾ ਅਤੇ ਢੋਂਗ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਚੂੰਕਿ ਉਚਿਤ ਸੁਣਵਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮੰਗਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ, ਮੰਚ-ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ, ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪਕਸ਼ਪਾਤੀ ਟ੍ਰਾਇਲ ਦੁਆਰਾ ਵਿਗੜ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਉਲੰਘਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

"ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਵਿਰੋਧੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਕਾਰਨ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਧਮਕੀਆਂ, ਜਬਰ, ਲਾਲਚ ਅਤੇ ਧਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਜਾਂ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੈਂਚਮੈਨ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਲੋਕ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਬੱਦਲ ਅਤੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਅਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਹੋਰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਭਿਆਸ ਜੋ ਸੱਚਾਈ ਅਤੇ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੱਚਾਈ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਅੰਤਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਲੀਦਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।" ਵੱਡੇ ਜਨਤਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਹਿੱਤ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਪੀੜਿਤ, ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਭਿਯੋਜਨ ਦੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਭਿਯੋਜਨ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਿੱਤ ਧੀਮੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਾ ਸਹਿਣ ਕਰਨ, ਪਰ ਉਲਟਾ ਜਨਤਕ ਬੇਮਿਸਾਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਜੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ, ਜੋ ਅੰਤਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਰਾਜਕਤਾ, ਦਬਾਅ ਅਤੇ ਅਨਿਆਂ ਦਾ ਮਾਰਗ ਪ੍ਰਸ਼ਸਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਅਧਾਰਸ਼ਿਲਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਢਾਂਚਾ ਢਹਿ ਜਾਵੇਗਾ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦੀ ਲੋੜ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।"

"ਇੱਕ ਹੋਰ ਗੰਭੀਰ ਕਾਰਨ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਇਕ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਟਰਾਇਲ ਲਈ ਸੁਖਦ ਮਾਹੌਲ ਦੀ ਕਥਿਤ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਆਮ ਘਟਨਾ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਅਸਭਿਆ ਗੁੰਡਿਆਂ ਅਤੇ ਬੇਕਾਬੂ ਭੀੜ ਦੁਆਰਾ ਵਿਘਨ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਧੱਕਾ-ਮੁੱਕੀ, ਚਿਹਾੜਾ ਜਾਂ ਤਾਲੀਆਂ ਬਜਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਧਮਕੀਆਂ, ਸ਼ੋਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਨਿਆਂਇਕ ਸੁਣਵਾਈ ਨੂੰ ਵਿਘਨਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।"

111. ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਜਟਿਲਤਾ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਫਲ ਰਹੇ। ਦੋਵੇਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਜਾਂਚ ਦੇ ਢੰਗ, ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ, ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਉੱਚ ਹੱਥ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ, ਭਾਵੇਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਜੱਜ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਹੇਬੀਅਸ ਕੋਰਪਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਅਤੇ ਖੋਜਾਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਰਵਾਇਤੀ ਢੰਗ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਰਹੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਸਧਾਰਣ ਟਰਾਇਲ ਸੀ। ਉਹ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਜਿਸ ਨੇ ਔਪਚਾਰਿਕ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਂਚਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਬਜਾਏ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸਤਰਕਤਾ ਅਤੇ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟ ਕਰਨ ਦੇ। ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਜੱਜ ਨੇ ਸੁਧਾਰ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਤੱਥਾਂ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਆਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਾਰੇ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਜਾਣੂ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਹੇਬੀਅਸ ਕੋਰਪਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਫਲ ਰਹੇ, ਜੋ ਕਿ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਸਮਗਰੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਪਰੀਤ ਅਨੁਮਾਨ ਨੂੰ ਖਿੱਚਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ।

112. ਧਾਰਾ 311 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਕੋਡ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜਚੋਲ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਸੱਦਣ ਜਾਂ ਮੌਜੂਦ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜਾਂਚਣ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਸੱਦਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੁੜ ਸੱਦਣ ਅਤੇ ਮੁੜ ਜਾਂਚਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੇਸ ਦੇ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਕਤ ਧਾਰਾ ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ:

“ਧਾਰਾ 311 ਫੌਜਦਾਰੀ ਤਰੀਕਾ ਕਾਨੂੰਨ, 1973 ਵਿੱਚ

311. ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਸੱਦਣ ਜਾਂ ਮੌਜੂਦ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜਾਂਚਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ।

ਕੋਈ ਵੀ ਅਦਾਲਤ, ਇਸ ਕੋਡ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜਚੋਲ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ,

ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਸੱਦ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਸੱਦਿਆ ਨਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂਚੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੱਦ ਕੇ ਜਾਂ ਮੁੜ ਜਾਂਚ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸੱਦਣਾ ਅਤੇ ਜਾਂਚਣਾ ਜਾਂ ਮੁੜ ਸੱਦਣਾ ਅਤੇ ਮੁੜ ਜਾਂਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਸਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਕੇਸ ਦੇ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"

ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾ ਸਿਰਫ ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਬਲਕਿ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਸੁਧਾਰ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਤਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਯਤਨ ਕੇਸ ਦੇ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾਵਾਂ 367 ਅਤੇ 391 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਮੌਤ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਅਤੇ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਲੈਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਕਤ ਧਾਰਾਵਾਂ ਹੇਠ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ:

“ਧਾਰਾ 367 ਫੌਜਦਾਰੀ ਤਰੀਕਾ ਕਾਨੂੰਨ, 1973 ਵਿੱਚ

367. ਹੋਰ ਪੜਚੋਲ ਕਰਵਾਉਣ ਜਾਂ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਲੈਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ।

(1) ਜੇਕਰ, ਜਦੋਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਜਾਂ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਹੋਰ ਪੜਚੋਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਲਿਆਂਦੇ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਪੜਚੋਲ ਖੁਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(2) ਜੇਕਰ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਾ ਦਸੇ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਪੜਚੋਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤ ਲਏ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(3) ਜਦੋਂ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਜਾਂ ਸਬੂਤ (ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ) ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਜਾਂ ਸਬੂਤ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।"

“ਧਾਰਾ 391 ਫੌਜਦਾਰੀ ਤਰੀਕਾ ਕਾਨੂੰਨ, 1973 ਵਿੱਚ

391. ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਲੈਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(1) ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪੀਲ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਜੇਕਰ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਾਰਨ ਦਰਜ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਸਬੂਤ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਜਾਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਇੱਕ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਜਾਂ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ।

(2) ਜਦੋਂ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਜਾਂ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਵੱਲੋਂ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਜਾਂ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰੇਗਾ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਅਦਾਲਤ ਤਦ ਉਸ ਅਪੀਲ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧੇਗੀ।

(3) ਦੋਸ਼ੀ ਜਾਂ ਉਸਦਾ ਵਕੀਲ ਜਦੋਂ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

(4) ਇਸ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਸਬੂਤ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਧਿਆਇ XXIII ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਹੋਵੇ।"

ਭਾਵੇਂ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਅਧੀਨ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ਿਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

113. ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਦੁਰਭਾਗਿਆਵਸ਼, ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਣ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਪੇਪਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ। ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਦਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ 2006 ਅਤੇ ਫਿਰ 2008 ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਬੇਨਤੀਆਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਰੱਦ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿ ਉਹ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਵਿੱਚ ਨਾਮਜ਼ਦ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਂ ਕਿ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਬੇਨਤੀ ਦਾਇਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 311 CrPC ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ।

114. ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ, ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਤੀਜੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ: a) ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਇ ਦਾ ਫਰਦ ਬਯਾਨ, ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ FIR ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਆਖਰੀ ਬਯਾਨ ਵਜੋਂ ਮਰਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ।

b) ਦੋਸ਼ੀ-ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਵਾਲੀ ਜਾਂਚ ਵਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਤਾਕਤਵਰ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਐਮ.ਪੀ. ਸੀ।

c) ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ, ਭਾਵੇਂ ਵਿਰੋਧੀ ਗਵਾਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੀ, ਕਿ ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਏ ਦੇ ਫਰਦ ਬਯਾਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਾਰੀਖ, ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਘਟਨਾ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਕੋ ਇੱਕ ਮੁੱਦਾ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਾਲ ਸੀ।

d) ਪੋਸਟ-ਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿਖਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਏ ਅਤੇ ਦੁਰਗਾ ਰਾਏ ਦੀ ਮੌਤ ਕਤਲ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ। ਮੈਡੀਕੋ ਲੀਗਲ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੇ ਅਭਿਯੋਗ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੱਟਾਂ ਇੱਕ ਅੱਗਨਾਸ਼ਕ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਲੱਗੀਆਂ, ਜਿਸ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਨੂੰ ਘਾਤਕ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ।

e) ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਵਿਪਰੀਤ ਅਨੁਮਾਨ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

f) ਹੇਬੀਅਸ ਕੋਰਪਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ 13.07.2007 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ, ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ, ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੀਸਾਈਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਨਿਆਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

g) ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀਆਂ ਵਜੋਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਜੱਜਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਚਿਤ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ, ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੀਸਾਈਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਬਾਰੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਣਗੌਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

h) CW-1 ਦਾ ਬਿਆਨ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗਲਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਸੁਣੀ-ਸੁਣਾਈ ਗੱਲ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਗਈ ਸੀ।

i) ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਅਤੇ CW-1 ਦਾ ਬਿਆਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਭੂਅਥ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੱਗਨਾਸ਼ਕ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਸੱਟਾਂ ਮਾਰੀਆਂ, ਜਿਸ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਨੂੰ ਘਾਤਕ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਬਚੇ ਹੋਏ ਜਖਮੀ, ਨਾਮਤ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਦੇਵੀ, ਨੂੰ ਵੀ ਸੱਟ ਮਾਰੀ।

j) ਪ੍ਰਭੂਨਾਥ ਸਿੰਘ (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਤਲ ਅਤੇ ਕਤਲ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 302 ਅਤੇ 307 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ।

k) ਬਾਕੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਚਿਤ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਵਿੱਚ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਚੂੰਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾ ਤਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਏ (ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ) ਦੇ ਫਰਦ ਬਯਾਨ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੀਡਬਲਯੂ-1 ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਹੋਏ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਰੀਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ।

115. ਦੋਸ਼ੀ-ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰੋਗਾ ਰਾਏ ਅਤੇ ਰਾਜੇਂਦਰ ਰਾਏ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਕਤਲ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਲਈ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 302 ਅਤੇ 307 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ।

116. ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਗ੍ਰਹ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਮਹਾਨਿਰੀਕਸ਼ਕ, ਬਿਹਾਰ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂਨਾਥ ਸਿੰਘ (ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2) ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਸਵਾਲ ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਹੋ ਸਕੇ ਕ੍ਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 235 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ।

117. ਮਾਮਲਾ ਮੁੜ 1 ਸਤੰਬਰ, 2023 ਨੂੰ ਲਿਸਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਮਿਤੀ ਨੂੰ, ਦੋਸ਼ੀ ਪ੍ਰਭੂਨਾਥ ਸਿੰਘ (ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2) ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਪਰੋਕਤ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Vasu Gupta
Advocate